กม.คปก.(ก) ที่ ๓๓ /๒๕๕๘

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย

บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ

เรื่อง หลักการในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

๑.ความเป็นมา

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่บังคับใช้อยู่ไม่น้อยกว่า ๑๐ ฉบับ[๑] โดยกฎหมายดังกล่าวตราขึ้นในช่วงเวลา สถานการณ์ เหตุผลและเจตนารมณ์ที่แตกต่างกัน นอกจากจะเกิดความซ้ำซ้อนแล้ว ยังมีความไม่สอดคล้องกันหลายประการ ทั้งเกิดความสับสนและขัดแย้งในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่และส่งผลต่อการวินิจฉัยคดีของศาล ผลของคำพิพากษาในหลายกรณี เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนั้นแล้วยังมีการใช้งบประมาณในการเพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ และทรัพยากรต่าง ๆ จำนวนมากเพื่อควบคุมและปราบปรามยาเสพติด อย่างไรก็ตามการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในขณะที่ปัญหายาเสพติดกลับแพร่ระบาดอย่างรุนแรงมากยิ่งขึ้น

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและพิจารณาเห็นว่าในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จะต้องมีการทบทวนทั้งตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยใช้หลักวิชาการ ข้อมูลที่ถูกต้อง และพิจารณาจากหลักสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชน ความปลอดภัยของสังคม และให้การปฏิบัติหน้าที่ป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของเจ้าหน้าที่มีประสิทธิผลแท้จริงควบคู่กันไป

๒.การดำเนินการ

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางวิชาการ รายงานการศึกษาวิจัย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ บทเรียนประสบการณ์ของต่างประเทศ หลักการและแนวปฏิบัติของสหประชาชาติในการแก้ปัญหายาเสพติด รวมทั้งได้จัดประชุมรับฟังความคิดเห็น

/ของฝ่ายต่าง ๆ ...

---

[๑] กฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๓๔ พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐๘/๒๕๕๗ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐๙/๒๕๕๗ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑๖/๒๕๕๗ เป็นต้น

ของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหลายครั้ง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ องค์กรระหว่างประเทศ เหยื่อและผู้ได้รับผลกระทบจากยาเสพติดและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อนำมาประกอบการจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด รวมทั้ง การบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดต่อไป

๒.๑ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สำรวจ และวิเคราะห์ทางวิชาการ

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรม หลักกฎหมายอาญา สถิติที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ กฎหมายในประเทศ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของประชาคมระหว่างประเทศ และความเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด[๒] สรุปหลักการสำคัญในการปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ได้ดังนี้

๒.๑.๑ หลักนิติธรรม (The Rule of Law)

หลักนิติธรรม คือ หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม โดยมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา กล่าวคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องได้รับสิทธิต่าง ๆ ตามขั้นตอนและกระบวนการของกฎหมาย โดยเฉพาะสิทธิในการต่อสู้คดี การปิดกั้นมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนำพยานเข้าสืบพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนจะกระทำไม่ได้ หลักการดังกล่าวเป็นการป้องกันมิให้ผู้มีอำนาจรัฐรวบรัดใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในการจับกุม คุมขัง ลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีตามกระบวนการยุติธรรม[๓] มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม

๒.๑.๒ ความผิดอาญาในแง่ของกฎหมาย

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้กระทำ (mala prohibita) โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับการกระทำที่เป็นความผิดในตัวเอง (mala in se) ดังนี้

๑) ความผิดในตัวเอง (mala in se) : ความผิดที่คนทั่วไปเห็นชัดเจนว่าเป็นความผิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยปรากฏออกมาในรูปแบบของขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่ประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและเป็นเวลานาน และสิ่งที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอนั้นได้รับการยอมรับกันในสังคมว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (opinion juris) ถ้าไม่ปฏิบัติเช่นนั้นก็รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ผิด หรือนัยหนึ่งรู้สึกว่าจำเป็นต้องปฏิบัติเช่นนั้น (opinion necessitates) เช่น การฆ่าคน การทำร้ายผู้อื่น การลักทรัพย์ หรือฉ้อโกงผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใดจะถือว่าเป็นความผิดในตัวเองแทบทั้งสิ้น เว้นเสียแต่ว่า จะเอาเหตุผลความจำเป็นอื่นมาอ้างเพื่อเป็นข้อยกเว้น เช่น การป้องกันตัวพอสมควรแก่เหตุ การสู้รบในสงคราม เป็นต้น

/๒) กฎหมาย...

[๒] โปรดดู ภาคผนวก ประกอบ บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง หลักการในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

[๓] คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ. (๒๕๕๗). หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม. หน้า ๕ – ๖

๒) กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด (mala prohibita) : ความผิดที่เกิดจากการที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด โดยมิได้เกี่ยวกับศีลธรรม ความผิดในลักษณะมีปัจจัยที่มาจากการพัฒนาทางด้านสังคม กล่าวคือ เมื่อสังคมมีความเจริญขึ้น ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่อยู่ในสังคมมีมากขึ้นและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นด้วย ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีข้อขัดแย้งหรือมีปัญหามากขึ้นตามมา ดังนั้น กฎเกณฑ์ที่มีอยู่แต่เดิมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้ในการควบคุมสังคมจึงอาจไม่เพียงพอ หรืออาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น จึงจำต้องมีกฎเกณฑ์ที่มีการบัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม เช่น ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับจราจร ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับการพนัน เป็นต้น ซึ่งในสังคมหนึ่งอาจกำหนดให้การกระทำบางอย่างเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่อีกสังคมหนึ่งอาจพิจารณาแล้วว่าเป็นการกระทำที่ไม่ผิดกฎหมายก็ได้

๒.๑.๓ การกำหนดความผิดอาญา

ความผิดทางอาญาเป็นการกำหนดโทษแก่การกระทำที่มีผลกระทบกระเทือนต่อผู้อื่น ทั้งต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน[๔] ด้วยเหตุนี้การกำหนดความผิดอาญาต้องมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

๑) กฎหมายอาญาต้องมีการบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอน : การกำหนดความผิดอาญาเป็น การลงโทษผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติที่กำหนดไว้ ซึ่งการลงโทษทางอาญามีความรุนแรงที่สุดที่รัฐจะบังคับใช้กับประชาชน ดังนั้น รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายอาญาให้ชัดเจนแน่นอนที่สุดเท่าที่จะสามารถจะทำได้ รวมถึงต้องหลีกเลี่ยงการใช้คำที่คลุมเครือหรือไม่มีความชัดเจนแน่นอน เพื่อเป็นหลักประกันว่ากฎหมายที่บัญญัตินั้นตรงกับเจตจำนงของฝ่ายนิติบัญญัติอย่างแท้จริง[๕] อีกทั้งเป็นเครื่องป้องกันมิให้องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ใช้กฎหมายโดยพิจารณาตามความรู้สึกของตนหรือใช้ดุลพินิจในการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่จำกัด

๒) กฎหมายอาญาต้องมีการตีความโดยเคร่งครัด : การพิจารณากฎหมายอาญาต้องมีการตีความโดยเคร่งครัด เนื่องจากหากมีการตีความเกินกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ประชาชนจะไม่มีหลักประกันได้ว่าเมื่อใดการกระทำของตนจะเป็นความผิดอาญา[๖] ดังนั้น รัฐต้องมีการออกบทบัญญัติที่ชัดแจ้งโดยระบุว่าการกระทำหรือการไม่กระทำอย่างใดเป็นความผิดทางอาญา[๗] กฎหมายอาญาจึงต้องห้ามใช้เกินขอบเขตของบทบัญญัติที่พึงหาได้จากการตีความตามกฎหมาย[๘]

/๒.๑.๔ หลักการ...

---

[๔] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค ๑. (๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

[๕] คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. (๒๕๕๖), หน้า ๗๒.

[๖] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒ บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแต่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

[๗] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค ๑., หน้า ๒๑.

[๘] คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป หน้า ๖๘.

๒.๑.๔ หลักการดำเนินคดีอาญา

คดีอาญาเป็นหลักการตรวจสอบ[๙] (examination principle) การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล โดยเกี่ยวกับข้อเท็จจริง การแสวงหาข้อเท็จจริง การพิสูจน์ข้อเท็จจริง และการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน[๑๐] ดังนี้

๑) ข้อเท็จจริงในคดีอาญา : ประกอบด้วย ๒ ส่วนสำคัญ คือ “ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา” พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อทราบข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา และ “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา” พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อทราบถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา

๒) การแสวงหาข้อเท็จจริง : เจ้าพนักงานและศาลต่างมีอิสระและไม่มีข้อผูกมัดใด ๆ แต่จะต้องเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานโดยชอบด้วยกฎหมาย

๓) การพิสูจน์ข้อเท็จจริง : ประกอบด้วย ๒ ระดับ คือ “การพิสูจน์จนสิ้นสงสัย” หากมีความสงสัย ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย และ “การพิสูจน์ว่ามีมูล” เป็นการแสดงให้เห็นด้วยพยานหลักฐานที่กระทำเพียงแค่ให้เห็นถึงความน่าจะเป็นไปได้ของข้อเท็จจริงก็เป็นการเพียงพอแล้ว

๔) การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน : ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงในสำนวนว่าควรจะรับฟังได้เพียงใดหรือไม่[๑๑]

๒.๑.๕ ดุลพินิจในการกำหนดโทษ

ศาลจะใช้ดุลพินิจในการกำหนดมาตรการบังคับทางอาญากับการกระทำความผิดใดความผิดหนึ่ง[๑๒] ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของดุลพินิจ ในการกำหนดโทษจำต้องได้สัดส่วนที่เป็นธรรม ตามหลักการใช้มาตรการบังคับทางอาญาให้เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) โดยต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงของพฤติกรรมในการกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิด และข้อเท็จจริงของบุคคลนั้นด้วย ดังนั้น “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” ต้องพิจารณามากกว่าการที่จะกำหนดว่าผู้กระทำผิดควรจะได้รับโทษเท่าใด แต่จะต้องพิจารณาถึงการแก้ไขพฤตินิสัยของผู้กระทำความผิด เพื่อให้บรรลุภารกิจของกฎหมายอาญาอย่างแท้จริง[๑๓]

/๑) ประธาน...

---

[๙] หากเป็นคดีแพ่งจะเป็นการใช้หลักการตกลง (negotiation principle)

[๑๐] คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (๒๕๕๕), หน้า ๒๐๗ – ๒๐๘.

[๑๑] รัตติยา ทาทอง, “หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานฐาน : วิเคราะห์การกำหนดมาตรฐานการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๒๒๗/๑”, (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๕) , หน้า ๖๓.

[๑๒] คณิต ณ นคร กฎหมายอาญาภาคทั่วไป., (๒๕๕๖). หน้า ๔๙๓.

[๑๓] ธานี วรภัทร์, หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา, (๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

๑) ประธานของการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ : ประเทศไทยเป็นระบบประมวลกฎหมาย การดำเนินคดีอาญาใช้หลักการตรวจสอบความจริงแท้ให้ปรากฏว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ จำเลยจึงเป็นประธานในคดีอาญา ดังนั้น การให้ความยุติธรรมแก่ผู้กระทำความผิด คือ การกำหนดโทษที่เหมาะสมตามหลัก Individualization of Punishment โดยการรู้จักตัวผู้กระทำความผิดอย่างดีพอ เพื่อมีผลต่อการกำหนดโทษทางอาญาต่อไป[๑๔]

๒) ขอบเขตของการกำหนดโทษทางอาญา : ศาลจะใช้ดุลพินิจในขอบเขตตามกฎหมายเท่านั้น โดยการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษต้องคำนึงถึง “วัตถุประสงค์ของการกำหนดโทษ” โดยพิจารณาในมิติของการลงโทษที่เป็นการแก้แค้นทดแทน การข่มขู่ การปรับปรุงแก้ไข และเพื่อเป็นการตัดโอกาสการกระทำความผิด รวมทั้ง ต้องพิจารณาถึง “วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ” โดยพิจารณาในมิติของการมีชีวิตที่ดีในอนาคต เพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมด้วย[๑๕]

๓) ข้อเท็จจริงประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ : จะมีการพิจารณา “ข้อเท็จจริงที่บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้ง” ซึ่งกฎหมายบัญญัติแสดงให้เห็นชัดเจนในเรื่องที่มีผลต่อการกำหนดโทษหรือดุลพินิจในการลดโทษไว้แล้ว[๑๖] และการพิจารณา “ข้อเท็จจริงที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้ง” จะเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการกระทำความผิด หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาจิณของผู้กระทำผิดนั้น[๑๗] เพื่อเป็นข้อมูลในการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการและเพื่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลด้วย[๑๘]

/๒.๒ ข้อมูล...

---

[๑๔] ธานี วรภัทร์,.หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา, หน้า ๑๕๔ – ๑๔๕.

[๑๕] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖

[๑๖] ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๒ เรื่องบันดาลโทสะ มาตรา ๗๖ เรื่อง อายุของผู้กระทำความผิด เป็นต้น.

[๑๗] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๑๓๑ บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

มาตรา ๑๓๘ บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาจิณของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา”

[๑๘] คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป., หน้า ๔๙๖.

๒.๒ ข้อมูลที่ได้จากการรับฟังความเห็นจากหน่วยงานและประชาชนที่เกี่ยวข้อง[๑๙]

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้เชิญผู้แทนจากหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับยาเสพติด นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญและภาคประชาสังคม เพื่อนำมาประกอบการทำความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง หลักการในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด สรุปสาระสำคัญได้ ดังต่อไปนี้[๒๐]

๑) การแยกแยะผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้มีความชัดเจน เพื่อพิจารณาแนวทางการปฏิบัติต่อแต่ละกลุ่มที่ได้สัดส่วน ดังนี้

(๑) ผู้เสพ ผู้ติด หรือผู้ครอบครองเพื่อเสพ

(๒) ผู้รับจ้างขนยาเสพติด ผู้ค้ารายย่อย

(๓) ผู้ค้ารายใหญ่ องค์กรอาชญากรรม

๒) การกำหนดความหมายที่ชัดเจนของยาเสพติด การกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมถึงการแบ่งประเภทของยาเสพติด

๓) แนวทางการกำหนดหลักการและนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติด

(๑) การลดทอนการเป็นความผิดทางอาญา (Decriminalization)

(๒) การได้สัดส่วนระหว่างความผิดและโทษ

(๓) หลักการ “ผู้ติด คือ ผู้ป่วย” ไม่ควรต้องมีการลงโทษทางอาญา เว้นแต่ เป็นองค์กรอาชญากรรมหรือผู้ค้ารายใหญ่

(๔) การนำมาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้กับกรณีผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด

(๕) ต้องให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณามาตรการที่เหมาะสมกับแต่ละคนได้ โดยกำหนดวิธีการระดับการควบคุมต่ำถึงสูง

๔) การกำหนดข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องพิจารณาประกอบกับหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหา โดยต้องสันนิษฐานเอาไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence)

/ซึ่งเป็น...

---

[๑๙] โปรดดู ภาคผนวก หัวข้อ ๓. ข้อมูลที่ได้จากการรับฟังความเห็นจากหน่วยงานและประชาชนที่เกี่ยวข้อง

[๒๐] สรุปจากการประชุมหารือและการสัมมนารับฟังความเห็น ดังนี้

(๑) การประชุมคณะอนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

(๒) การประชุมหารือ เรื่อง (ร่าง) พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ....

(๓) โครงการสัมมนาเวทีวิชาการ ฝ่ามายา(อ)คติสังคมไทย : ข้อเสนอต่อแนวทางการปฏิรูปกฎหมายยาเสพติด จัดโดย เครือข่ายคนทำงานด้านการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด และกลุ่มกัญชาชน ร่วมกับ คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านกระบวนการยุติธรรม ในคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (คปก.) วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๘ เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๒.๐๐ น.

ซึ่งเป็นหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย[๒๑] รวมถึง การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยที่รัฐมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ทั้งการกระทำความผิด และความบริสุทธิ์ของจำเลย

๕) การกำหนดโทษทางอาญา ต้องพิจารณาถึงความแตกต่างของผู้กระทำความผิด ศาลต้องสามารถใช้ดุลพินิจในการพิพากษาตามพฤติการณ์ของแต่ละคนได้ ตามหลักของการได้สัดส่วนและหลักการฟื้นฟูพฤตินิสัย

๖) ขั้นตอนการควบคุมตัว

(๑) ยกเลิกการควบคุมตัวระหว่างการตรวจพิสูจน์สารเสพติด เนื่องจากผู้นั้นยังไม่ใช่ผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด รวมทั้ง การควบคุมตัวดังกล่าวเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมและทำให้สูญเสียโอกาสในการเรียนและการประกอบอาชีพในช่วงระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวด้วย

(๒) วิธีการ คือ ควรกำหนดระยะเวลาให้มารับฟังผลการตรวจสารเสพติด หากไม่มารับฟังผลโดยไม่มีเหตุอันสมควรก็จะมีเงื่อนไขกำหนดไว้ต่อไป

๗) ขั้นตอนการตรวจพิสูจน์สารเสพติด

(๑) การตรวจพิสูจน์สารเสพติดควรทำโดยแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญโดยตรง รวมถึง ต้องมีขั้นตอนที่ป้องกันการเรียกรับผลประโยชน์จากประชาชนด้วย

(๒) ต้องเป็นกระบวนการทางการแพทย์ตั้งแต่ต้น เจ้าหน้าที่คนใดพบก็ต้องนำตัวไปยังสถานพยาบาลเพื่อทำการตรวจพิสูจน์โดยแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญดังกล่าว และนำผลการตรวจพิสูจน์ประกอบการพิจารณาต่อไป

๘) การใช้มาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษในคดียาเสพติด ต้องพิจารณาว่าหลักการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการในกลุ่มผู้กระทำความผิดใดเป็นสำคัญ ประกอบกับต้องมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน รวมถึง ต้องมีการตรวจสอบและถ่วงดุล เนื่องจากการใช้มาตรการพิเศษเป็นการให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐพิเศษกว่าอำนาจปกติทั่วไป

๙) แนวทางระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูต้องอยู่ภายใต้หลักการ “ผู้ติด คือ ผู้ป่วย” โดยให้นำหลักการทางการแพทย์มาดำเนินการเป็นสำคัญ และต้องสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย

๑๐) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

(๑) ด้านการป้องกัน การบำบัด การฟื้นฟูสมรรถภาพ การติดตาม โดยความร่วมมือจากโรงเรียน สถานการศึกษา โรงงาน สถานประกอบการ สถานที่ทำงาน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

/(๒) การดูแล...

[๒๑] ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช .... มาตรา ๓๗ วรรคสอง กำหนดให้ “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

(๒) การดูแลด้านสุขภาพ ต้องมีส่วนร่วมทั้งสังคม กระทรวงสาธารณสุข หน่วยงานรัฐด้านอื่น ๆ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

๓. ความเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย เห็นว่าปัญหาการดำเนินการเกี่ยวกับยาเสพติดเริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการนิติบัญญัติที่ไม่คำนึงถึงหลักกฎหมายอาญาในการบัญญัติการกระทำความผิด และบทกำหนดโทษในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งเจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ละเลยหลักสำคัญของกฎหมายอาญาที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีต่อผู้ที่เป็นอาชญากรอย่างแท้จริง เนื่องจากการตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายอาญาขาดมาตรการที่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยไม่จำเป็น เกิดสภาพคดีล้นศาล คนล้นคุก ส่งผลกระทบต่อครอบครัว ของบุคคลดังกล่าว และสังคมในระยะยาว ทำให้การป้องกันและปราบปรามการแพร่ระบาดของยาเสพติดไม่ได้ผล สิ้นเปลืองงบประมาณและทรัพยากรของรัฐ

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายจึงมีความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ดังต่อไปนี้

๓.๑ การกำหนดประเภทของยาเสพติดต้องเป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์และหลักวิชาการด้านการแพทย์และสาธารณสุข

การกำหนดว่าสารหรือสิ่งใดเป็นยาเสพติดหรือไม่ และจัดอยู่ในประเภทใดต้องเป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์และวิชาการด้านการแพทย์และสาธารณสุข โดยกระทรวงสาธารณสุขจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ เนื่องจากสารเสพติดมีความเปลี่ยนแปลงในด้านความรุนแรงหรืออันตรายที่มากขึ้นหรือลดลงได้ ในทางวิทยาศาสตร์มีการค้นพบว่าสารบางประเภทสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการรักษาโรค สมุนไพร หรือในทางอุตสาหกรรมได้ เช่น พืชกระท่อมมีฤทธิ์ในการระงับประสาท แก้ท้องเสีย รวมถึง รักษาโรคเบาหวานได้[๒๒] ส่วนกัญชามีฤทธิ์แก้ปวด กันชัก และคลายกล้ามเนื้อได้[๒๓] เป็นต้น และหากพิจารณาอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติด้านยาเสพติด (United Nations Drug Conventions) เกี่ยวกับข้อกำหนดการควบคุมยาเสพติดสากล[๒๔] ทั้งอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติด ค.ศ. ๑๙๖๑ และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. ๑๙๖๑, ค.ศ. ๑๙๗๒ อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ปี ค.ศ. ๑๙๗๑ และอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. ๑๙๘๘ จะพบว่าได้กำหนดนิยามไว้เฉพาะ “ยาเสพติด” และ “วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท”

/เท่านั้น...

---

[๒๒] บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย เรื่อง กฎหมายเกี่ยวกับพืชกระท่อม, (๒๕๕๘), หน้า ๔.

[๒๓] สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี, การใช้กัญชาในทางการแพทย์. (สืบค้นจาก http://www.thanyarak.go.th/thai/index.php?option=com_content&task=view&id=532&Itemid=54)

[๒๔] หน่วยงานความร่วมมือด้านนโยบายยาเสพติดระหว่างประเทศ เครือข่ายสากลส่งเสริมวัตถุประสงค์และการเปิดพื้นที่ในการอภิปรายนโยบายยาเสพติด, คู่มือนโยบายยาเสพติด, (๒๕๕๗), หน้า ๑๒๒ – ๑๒๔

เท่านั้น แต่จะไม่กำหนดนิยามความหมายของ “สารระเหย” ในความควบคุมของอนุสัญญาทั้ง ๓ ฉบับ[๒๕] ดังนั้น การกำหนดนิยาม “ยาเสพติด” รวมถึง “การแบ่งประเภทของยาเสพติด” จึงต้องมีการพิจารณาว่าสารที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติใดบ้างที่ควรกำหนดให้เป็นยาเสพติดให้โทษและประเภทใดตามกฎหมายโดยพิจารณาความร้ายแรงของสารเสพติดที่มีต่อร่างกายและผลกระทบต่อสังคม ดังนี้

๓.๑.๑ นิยามของคำว่า “ยาเสพติด” ควรกำหนดให้หมายความถึง ยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์เท่านั้น ส่วนสารระเหยควรกำหนดให้เป็นสารควบคุม ซึ่งมีคุณสมบัติแตกต่างจากความหมายของยาเสพติด โดยต้องพิจารณาจากข้อมูลและการศึกษาทางวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ รวมถึง การคำนึงถึงเจตนารมณ์ในการป้องกันอันตรายต่อสังคมอันเป็นหลักการตามหลักกฎหมายอาญาด้วย

๓.๑.๒ “ยาเสพติด” ควรพิจารณาความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น โดยเริ่มจากสารเสพติดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้เสพและผลกระทบสังคมโดยไม่มีประโยชน์ในทางการแพทย์ สารเสพติดที่สามารถนำไปใช้ในทางที่ผิดและนำไปใช้ในลักษณะที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายได้ จนถึง สารเสพติดที่มีแนวโน้มในการใช้ในทางที่ผิดและอาจจะก่อให้เกิดอันตรายได้

๓.๑.๔ “วัตถุออกฤทธิ์” ควรพิจารณาความรุนแรงที่จะเกิดต่อสุขภาพเป็นสำคัญ โดยเริ่มจากสารที่มีความเสี่ยงอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพและมีข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์เพื่อบำบัดรักษาโรค สารที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพและมีประโยชน์ในการบำบัดรักษาโรคพอสมควร จนถึงสารที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพไม่มากและมีประโยชน์ในการบำบัดรักษาโรคเป็นอย่างดี

๓.๒ การกำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต้องมีความชัดเจน

การกำหนดความผิดอาญาจะเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม โดยกรณีใดจะเป็น “ความผิดอาญา” กฎหมายจะกำหนดโดย “การกระทำ” และการพิจารณาลงโทษต้องพิจารณาตัวผู้กระทำความผิด การกระทำ ผลของการกระทำ และความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ดังนั้น การกำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องมีการกำหนดขอบเขตที่แน่นอนชัดเจนถึงการกระทำอันมี

/ลักษณะ...

---

[๒๕] (๑) อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติด ค.ศ. ๑๙๖๑ และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. ๑๙๖๑, ค.ศ. ๑๙๗๒ (Single Convention on Narcotic Drugs, 1961 As amended by the 1972 Protocol Amending the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) : กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสารควบคุมชนิดต่าง ๆ พร้อมตาราง เป็นกฎที่เข้มงวดในการควบคุมสารเสพติด เนื่องจากเป็นสารที่มีคุณสมบัติอันตราย ความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะพึ่งพิงยาหรือมีประโยชน์ที่ใช้ในการรักษาอย่างจำกัด วัตถุประสงค์พื้นฐานของอนุสัญญาฉบับนี้ เพื่อ ควบคุมการใช้สารเหล่านี้ให้อยู่ในขอบเขตของการใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์

(๒) อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ปี ค.ศ. ๑๙๗๑ (Convention on Psychotropic substances, 1971) : ได้ขยายการควบคุมไว้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมสารเสพติดออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทชนิดใหม่ เช่น ยาหลอนประสาท ยาระงับประสาท โดยจำกัดการใช้ เพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์

(๓) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุ ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.๑๙๘๘ (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) : เพื่อดำเนินการต่อสถานการณ์ที่มีกลุ่มองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติอันทรงอิทธิพลและซับซ้อนจำนวนมากขึ้น และมีเจตนารมณ์กำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาในการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การขาย การขนส่ง การแจกจ่ายหรือจัดหาสารเสพติด

ลักษณะที่แตกต่างกันเพื่อให้มีความชัดเจนในการลงโทษและเพื่อให้สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ รวมทั้ง เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่ได้มีเจตนาในการกระทำความผิดแต่อย่างใด

การพิจารณาทบทวนแก้ไขบทนิยามคำว่า “ผลิต” “จำหน่าย” “นำเข้า” “ส่งออก” “เสพ” “ครอบครอง” ต้องมีความหมายที่ชัดเจนว่ามุ่งหมายเพื่อดำเนินการกับกลุ่มที่มีการกระทำเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อผลประโยชน์ทางทรัพย์สิน แต่หากเป็นความต้องการควบคุมการแพร่ระบาดของสารหรือวัตถุออกฤทธิ์ในเชิงสาธารณสุขและการแพทย์ต้องมีมาตรการอื่นในการควบคุม ดังนี้

๓.๒.๑ ผู้เสพ ทั้งที่เสพเป็นครั้งคราวแต่ไม่ถึงขั้นเป็นผู้พึ่งพิงยาหรือติดยา หรือผู้ติดยาเสพติดต้องถือว่าเป็นผู้ป่วยตามหลักการทางการแพทย์อย่างเคร่งครัด โดยไม่ถือว่าผู้เสพเป็นอาชญากร การกำหนดให้มีโทษทางอาญา โดยเฉพาะการมีโทษจำคุก จึงเป็นการกำหนดโทษที่ไม่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพและสาธารณสุขเป็นสำคัญ การนำบทลงโทษทางอาญาไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมการเสพหรือติดยาเสพติดได้ จึงเห็นควรให้การกระทำความผิดฐานเสพหรือครอบครองเพื่อเสพไม่มีโทษทางอาญา แต่ทั้งนี้ จะมีการพิจารณานำมาตรการบำบัดรักษาทางการแพทย์ และมาตรการทางเลือกอื่นๆ ที่เหมาะสมและได้สัดส่วนแทนการลงโทษทางอาญา

๓.๒.๒ การกระทำเกี่ยวกับยาเสพติดทั้ง “ผลิต” “ครอบครอง” “จำหน่าย” “นำเข้า” และ “ส่งออก” ควรกำหนดให้เป็นการกระทำในทางการค้าเพื่อผลประโยชน์หรือกำไรจากยาเสพติด ซึ่งเป็นลักษณะของการก่ออาชญากรรม โดยไม่ใช่กำหนดแค่พฤติการณ์ของการกระทำเพียงอย่างเดียว ซึ่งไม่มีการพิจารณาถึงเจตนาแห่งการกระทำอย่างแท้จริง ดังนั้น หากเป็นการกระทำเพื่อการค้าหรือรายได้จากยาเสพติดสามารถนำมาตรการลงโทษทางอาญามาดำเนินการได้ เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการค้ายาเสพติดและมีเจตนาในการกระทำความผิดอย่างชัดเจน

๓.๒.๓ การลดทอนความเป็นอาชญากรรม โดยยกเลิกการกำหนดให้การเสพหรือการครอบครองสิ่งเสพติดบางประเภทเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย เช่น พืชกระท่อม พืชกัญชา เป็นต้น

๓.๓ การยกเลิกข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับจำเลยในคดียาเสพติด

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็น “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (public prosecution) ซึ่งเจ้าพนักงานและศาลต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง กล่าวคือการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใดที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและตัวผู้กระทำความผิด สำหรับการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องที่กล่าวหา ศาลจะวางเฉย (passive) ไม่ได้ ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องจนเป็นที่พอใจ โดยต้องเป็นการตรวจสอบค้นหาความจริงตาม “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา” (principle of substantive truth)[๒๖]

/การมีข้อ...

[๒๖] คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๕๕), หน้า ๖๘-๖๙.

การมีข้อสันนิษฐานที่ไม่เป็นคุณต่อจำเลยในคดียาเสพติด พิจารณาได้จากพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕[๒๗] มาตรา ๑๗[๒๘] มาตรา ๒๖[๒๙] ที่มีการกำหนดข้อสันนิษฐานโดยเด็ดขาด จะนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวไม่ได้ โดยได้กำหนดบทสันนิษฐานเด็ดขาดในกรณีการกระทำความผิดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครอง หากผู้ใดมีปริมาณของสารบริสุทธิ์หรือจำนวนหน่วยการใช้ในปริมาณตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก หรือจำหน่ายยาเสพติด โดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายนี้ จำเลยนำสืบหักล้างเพื่อให้ศาลเห็นเป็นอย่างอื่นไม่ได้ จึงอยู่ในกรณีข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ ซึ่งข้อสันนิษฐานเด็ดขาดดังกล่าว ฝ่ายนิติบัญญัติโดยรัฐสภาได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ที่ไม่ต้องแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำผิดดังกล่าวจริงหรือไม่ โดยอัยการโจทก์ไม่ต้องนำสืบเจตนาพิเศษในการกระทำความผิดและยังเป็นการปิดปากไม่ให้จำเลยต่อสู้ว่าตนไม่มีเจตนาในการกระทำนั้นด้วย[๓๐]

การกำหนดข้อสันนิษฐานในกฎหมายอาญาในลักษณะดังกล่าวข้างต้นเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence)[๓๑] ซึ่งเจ้าพนักงานต้องมีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดจนปราศจากข้อสงสัยอันสมควร (Without Reasonable Doubt) ทั้งการกระทำดังกล่าวยังเป็นการจำกัดสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งสิทธิในการต่อสู้คดีเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมของจำเลยในคดีอาญา การปิดกั้นมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนำพยานเข้าสืบพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนจึงจะกระทำไม่ได้[๓๒] รวมถึง ยังเป็นการขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญา หลักประกันในการเข้าถึงความเป็นธรรม (Access to Justice) และหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม (Fair Trial) ในคดีอาญา เนื่องจากการกำหนดข้อสันนิษฐานเด็ดขาดในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด รัฐได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานโดยไม่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งการกระทำความผิด ซึ่งศาลก็จะรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อสันนิษฐานนั้นทันที รวมถึง การกำหนดข้อสันนิษฐานจากการพิจารณาปริมาณหน่วยการใช้และสารบริสุทธิ์ไม่เป็นข้อเท็จจริงที่จะบ่งบอกได้ว่าผู้กระทำผิดมีเจตนาในการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายแต่อย่างใด

/คณะกรรมการ...

---

[๒๗] มาตรา ๑๕ วรรคสาม กำหนดให้ “การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย”

[๒๘] มาตรา ๑๗ วรรคสอง กำหนดให้ “การมียาเสพติดให้โทษในประเภท ๒ ไว้ในครอบครองคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่หนึ่งร้อยกรัมขึ้นไปให้ถือว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย”

[๒๙] มาตรา ๒๖ วรรคสอง กำหนดให้ “การมียาเสพติดให้โทษในประเภท ๔ หรือในประเภท ๕ ไว้ในครอบครองมีปริมาณตั้งแต่สิบกิโลกรัมขึ้นไป ให้ถือว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย”

[๓๐] โปรดดู ภาคผนวก หัวข้อ ๔.๓ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลฎีกา : ข้อสันนิษฐาน

[๓๑] กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๑๔- ๒ ได้กล่าวว่า บุคคลทุกคนซึ่งหาว่ากระทำผิดอาญาต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

[๓๒] คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ. (๒๕๕๗). หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม. หน้า ๕ – ๖

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย จึงเสนอให้ยกเลิกข้อสันนิษฐานที่ไม่เป็นคุณต่อจำเลยในคดียาเสพติดดังกล่าวข้างต้น

๓.๔ การลงโทษที่ได้สัดส่วนและการใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment)

กฎหมายกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นความผิดร้ายแรง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการและแนวทางสหประชาติและนานาอารยประเทศที่เน้นการใช้มาตรการอื่น ๆ แทนการลงโทษทางอาญาในความผิดฐานเสพ หรือครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพ รวมถึง นำมาตรการในการป้องกันและการบำบัดรักษาในทางการแพทย์สำหรับผู้เสพยาเสพติดเป็นสำคัญ[๓๓] การกำหนดโทษอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดในบางข้อหาความผิดยังคงมีบทกำหนดโทษที่รุนแรง เช่น ความผิดฐานผลิต จำหน่าย นำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติด โดยมีโทษถึงขั้นประหารชีวิต นอกจากนี้การกำหนดอัตราโทษตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดฉบับต่าง ๆ ก็ยังตั้งอยู่บนหลักการที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น การกระทำผิดบางประการที่มีเจตนาแตกต่างกันกลับได้รับโทษเช่นเดียวกัน เช่น จำเลยนำเงินของแต่ละคนไปซื้อเมทแอมเฟตามีนมาเสพด้วยกัน ก็ถือว่าเป็นการ “จำหน่าย” ทั้ง ๆ ที่จำเลยไม่ได้เป็นคนขายหรือได้รับประโยชน์จากเมทแอมเฟตามีนแต่อย่างใด หรือกรณีจำเลยนำเมทแอมเฟตามีนจำนวนหนึ่งเม็ดครึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการ “นำเข้า” ไม่ว่าด้วยเหตุผลประการใดที่มิใช่เพื่อจำหน่ายก็ถือว่าเป็นความผิดฐานนำเข้ามาในราชอาณาจักร[๓๔] จึงเป็นการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับลักษณะของการกระทำความผิด และการบังคับโทษในบางฐานความผิดไม่มีผลในการแก้ไขพฤติกรรมแห่งการกระทำความผิดได้

ดังนั้น กฎหมายจะต้องกำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างเหมาะสมในการกำหนดโทษและมาตรการบังคับทางอาญาต้องพิจารณาทั้งวิธีการ การกำหนดความหนักเบาและการบังคับใช้มาตรการบังคับทางอาญา ประกอบกับต้องพิจารณาร่วมกับข้อมูลที่เจ้าพนักงานรวบรวมเสนอต่อศาลทั้งข้อเท็จจริงของพฤติกรรมในการกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิด และข้อเท็จจริงของบุคคลนั้น อาทิเช่น พฤติการณ์ในการกระทำความผิด ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตหรือความประพฤติของผู้กระทำผิดนั้น ผลกระทบต่อครอบครัวและสังคม เพื่อให้การพิจารณาลงโทษหรือกำหนดมาตรการและวิธีการที่เหมาะสมแก่กรณี และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สุด คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายจึงมีข้อเสนอดังนี้

๓.๔.๑ ควรยกเลิกโทษประหารชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศที่ ประเทศไทยมีอยู่ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๖ ที่กำหนดว่าประเทศที่ยังไม่ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต การลงโทษประหารชีวิตอาจกระทำได้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ที่สุดตามกฎหมายที่ใช้

/บังคับ...

---

[๓๓] โปรดดู ภาคผนวก หัวข้อ ๒.๓ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของประชาคมระหว่างประเทศ.

[๓๔] โปรดดู ภาคผนวก หัวข้อ ๔.๑ คำพิพากษาศาลฎีกา : การกำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และ ๔.๒ คำพิพากษาศาลฎีกา : ตัวอย่างคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง.

บังคับในขณะกระทำความผิด และไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกติกานี้ และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗ – ๒๕๖๑) ด้านกระบวนการยุติธรรม[๓๕] เปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตให้เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต เพื่อสานต่อวัตถุประสงค์ในการยกระดับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนภายในประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล

๓.๔.๒ ควรกำหนดมาตรการในการลงโทษทางอาญาและมาตรการทางอาญาอื่น ๆ ที่มิใช่โทษ เช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัย ที่หลากหลาย และมีความยืดหยุ่น เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษ หรือมาตรการทางอาญาอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสมแก่กรณี ในการลงโทษผู้กระทำผิด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และป้องกันความมั่นคงปลอดภัยของสังคม โดยในการสอบสวนและในการพิจารณาคดีจะต้องนำข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาของศาลอย่างถูกต้องและรอบด้าน

๓.๕ มาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษเกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติด

การค้นหาข้อเท็จจริงในคดียาเสพติด มีการกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถนำวิธีการพิเศษมากกว่าที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติดได้ เพื่อประสิทธิภาพในการควบคุมและปราบปรามยาเสพติด แต่มาตรการพิเศษดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินกว่าปกติด้วย ดังนั้นเพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างประสิทธิภาพกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษเกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติด ควรมีแนวทางและหลักเกณฑ์ ดังนี้

๓.๕.๑ การควบคุมตัวผู้ถูกจับในคดียาเสพติดในสถานที่ที่ไม่เปิดเผยไว้เพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกิน ๓ วัน ก่อนส่งตัวไปยังพนักงานสอบสวน[๓๖] เป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนและเกินกว่าที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๘๔[๓๗] และมาตรา ๘๗[๓๘] และบทบัญญัติ

/รัฐธรรมนูญ...

---

[๓๕] แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗ – ๒๕๖๑)

[๓๖] พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ มาตรา ๑๕ บัญญัติว่า “กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา ๑๔ (๓) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้นตามที่จะเห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ โดยมิให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

[๓๗] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๔ บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๘๓ โดยทันที และเมื่อถึงที่นั้นแล้ว ให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว เพื่อดำเนินการต่อไป”

[๓๘] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๘๓ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๗[๓๙] ที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้ได้ไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง เป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึง เป็นไปเพื่อสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองข้อ ๙-๓ ที่กำหนดว่ากรณีที่บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญาจะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาล[๔๐] การให้อำนาจเจ้าหน้าที่เป็นพิเศษดังกล่าว นอกจากทำให้ผู้ต้องหาต้องตกอยู่ในความเสี่ยงของการถูกทรมานและการประพฤติที่มิชอบของเจ้าหน้าที่แล้ว ยังเป็นการลิดรอนสิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องหา เช่น สิทธิในการที่จะพบทนายความ ญาติ เป็นต้น

ดังนั้น คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายจึงเสนอให้ยกเลิกบทบัญญัติดังกล่าว โดยให้เจ้าพนักงานมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาในคดียาเสพติดเท่าที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้เท่านั้น

๓.๕.๒ การเข้าถึงข้อมูลการสื่อสารของผู้ต้องสงสัย การอำพรางตัวเป็นสายลับ การล่อซื้อยาเสพติดเป็นมาตรการพิเศษที่เจ้าพนักงานมีอำนาจกระทำการได้นอกเหนือจากที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ การใช้อำนาจดังกล่าวเป็นการรุกล้ำสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงควรจำกัดการใช้อำนาจดังกล่าว มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจอย่างเคร่งครัด ดังนี้

๑) คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเห็นว่า ปัจจุบันมีกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และกฎหมายเกี่ยวกับการฟอกเงินบังคับใช้อยู่แล้ว หากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีลักษณะร้ายแรง ซับซ้อน เป็นการกระทำผิดที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมและเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ เจ้าหน้าที่ก็อาจใช้อำนาจตามกฎหมายดังกล่าวที่เกี่ยวข้องดังกล่าวได้อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดอำนาจพิเศษให้เจ้าหน้าที่ไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดอีก

๒) การใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ด้านยาเสพติดในการสืบสวนสอบสวนเป็นพิเศษที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะต้องสามารถตรวจสอบได้โดยเคร่งครัด โดยมีกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจโดยองค์กรอื่นที่เป็นอิสระโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาล เพื่อให้การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเป็นไปอย่างเหมาะสมและเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

/ดังนั้น...

---

[๓๙] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๗ กำหนดให้ “คดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า”

[๔๐] กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองข้อ ๙-๓ กำหนดให้ “บุคคลใดที่ถูกจับหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรหรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณาและจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น”

ดังนั้น การใช้มาตรการพิเศษของเจ้าพนักงานต้องมีการขออนุญาตศาลก่อน เพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานและเป็นการถ่วงดุลไม่ให้มีการใช้อำนาจเกินขอบเขตแห่งความจำเป็น

๓.๖ กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

แนวทางการพิจารณาระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูต้องอยู่ภายใต้หลักการ “ผู้ติดยา คือ ผู้ป่วย” โดยต้องยกเลิกบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้กระทำผิดอาญาหรืออาชญากร และควรมีกระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

๓.๖.๑ ต้องมีระบบการจำแนกและคัดกรองประเภทของผู้เสพยาเสพติดเป็นครั้งคราว แต่ยังไม่ถึงขั้นเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพิงยาหรือติดยาและผู้ติดยาเสพติด โดยวิธีการและบุคลากรทางสาธารณสุขเป็นสำคัญ อีกทั้ง วิธีการและเครื่องมือที่นำมาใช้นั้นต้องมีหลักฐานทางวิชาการมาสนับสนุน ได้รับการพิสูจน์และยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ

๓.๖.๒ มาตรการที่ใช้ต่อผู้ที่เสพยาแต่ไม่ติด ควรเป็นมาตรการในการที่จะป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวกลายเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพิงยาหรือติดยา เช่น การคุมประพฤติ เป็นต้น สำหรับผู้ที่ติดยาซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งสภาพร่างกาย จิตใจ ครอบครัว สังคม และระดับของการพึ่งพิงยา จะต้องมีวิธีการในการบำบัดรักษาที่แตกต่างกัน อันเป็นวิธีการทางการแพทย์ที่เหมาะสมแก่กรณี โดยต้องพิจารณาว่าผู้ใช้ยาคนใดอยู่ในภาวะติดยาหรือพึ่งพิงยา ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการบำบัดรักษา รวมถึง รูปแบบการบำบัดรักษาต้องมีทางเลือกให้เหมาะสมกับแต่ละรายแต่ละกรณีให้มากที่สุด และต้องอยู่บนหลักการทางด้านสาธารณสุขในการยึดคนไข้เป็นจุดศูนย์กลางและเคารพการตัดสินใจของคนไข้ เน้นการบำบัดรักษาในรูปแบบของความสมัครใจเพราะเป็นไปตามหลักการสิทธิมนุษยชน

๓.๖.๓ กรณีผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอื่นหรือกระทำความผิดอาญาอื่น ต้องเป็นไปตามหลักการ “ผู้ติดยา คือ ผู้ป่วย” เนื่องจากหากบุคคลนั้นเป็นผู้ติดยาเสพติดซึ่งถือว่าเป็นผู้ป่วยก็ต้องได้รับการพิจารณาเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาเป็นลำดับแรก หลังจากนั้นจึงนำเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องต่อไป[๔๑]

๓.๗ หน้าที่ของรัฐและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ

๓.๗.๑ หน่วยงานหลักในการดำเนินการเกี่ยวกับยาเสพติด

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเห็นว่า ควรมีการแบ่งภารกิจหลักในการดำเนินการเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนี้

๑) ด้านการกำหนดแนวนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด : คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

/๒) ด้านการ...

[๔๑] โปรดดู พระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. ๒๕๕๑

๒) ด้านการป้องกัน : ชุมชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฝ่ายปกครอง

๓) ด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ : กระทรวงสาธารณสุข

๔) ด้านการปราบปราม : สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๓.๗.๒ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ

ด้วยรัฐมีหน้าที่ในการจัดบริการบำบัดรักษาและฟื้นฟูที่มีมาตรฐาน เท่าเทียม และทั่วถึง โดยสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณสุขหรือสุขภาพของประชาชนทั่วไป เพื่อให้เป็นไปตามสิทธิของผู้ป่วยในการได้รับการรักษาจากรัฐ จึงเห็นว่าควรดำเนินการตามมาตรการต่อไปนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ

๑) การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องว่าผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดมีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน จำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติและดูแลต่างกันตามความเหมาะสมในแต่รายกรณี ทั้งนี้ ต้องสร้างสภาพแวดล้อมและสร้างความร่วมมือระหว่างประชาชน ภาคประชาสังคมและผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้โอกาสผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดร่วมกันดูแลและบำบัดรักษาผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมเฉกเช่นปกติได้

๒) การสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ใช้ยา ทั้งชุมชน สาธารณสุข ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่กระบวนการป้องกันยาเสพติด จนถึงขั้นตอนการคัดกรอง กำหนดรูปแบบการบำบัดรักษา การติดตามผลการรักษาและการประเมินผลภายหลังการบำบัดรักษาแล้ว

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ในการประชุมครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘ จึงมีมติเห็นชอบให้เสนอบันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง หลักการในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ต่อคณะรัฐมนตรี สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสภาปฏิรูปแห่งชาติ เพื่อพิจารณาประกอบการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

ภาคผนวก

ประกอบ บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ
เรื่อง หลักการในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

ภาคผนวก

ประกอบ บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ

เรื่อง หลักการในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

---

๑. สถิติที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ตาราง ๑.๑ สถิติข้อมูลคดียาเสพติด ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๕๘

ปี (พ.ศ.)	จับ (ราย)	จับ (คน)
๒๕๕๑	๑๔๔,๘๙๕	๑๕๔,๓๙๖
๒๕๕๒	๑๗๑,๖๙๙	๑๘๓,๑๑๙
๒๕๕๓	๒๑๗,๑๐๖	๒๓๑,๓๙๑
๒๕๕๔	๓๕๘,๕๒๘	๓๗๗,๔๓๙
๒๕๕๕	๓๘๔,๒๘๕	๔๐๔,๐๙๔
๒๕๕๖	๔๔๗,๓๔๘	๔๖๖,๐๖๕
๒๕๕๗	๓๖๔,๘๓๓	๓๘๕,๕๖๙
๒๕๕๘ (สถิติล่าสุด ๔ มิ.ย. ๕๘)	๑๒๖,๗๒๘	๑๓๔,๘๙๒

ที่มา : ระบบสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ตาราง ๑.๒ ความสำเร็จในการบำบัด/ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๖ ถึงปีงบประมาณ ๒๕๕๗ (ระบบรายงาน ระบบติดตาม และเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด : บสต. ๑ – ๕)

ปี (งบประมาณ)	จำนวนที่เข้ารับการบำบัดทั้งหมด	จำนวนที่บำบัดครบตามกำหนด	คิดเป็นร้อยละ
๑ ตุลาคม ๔๕ – ๓๐ กันยายน ๔๖	๓๑๙,๔๐๙	๒๖๓,๖๘๑	๘๒.๕๕
๑ ตุลาคม ๔๖ – ๓๐ กันยายน ๔๗	๔๒,๙๑๕	๒๓,๔๗๗	๕๔,๗๑
๑ ตุลาคม ๔๗ – ๓๐ กันยายน ๔๘	๔๙,๑๐๙	๒๒,๗๑๑	๔๖.๒๕
๑ ตุลาคม ๔๘ – ๓๐ กันยายน ๔๙	๕๖,๓๐๓	๒๖,๓๒๙	๔๖.๗๖
๑ ตุลาคม ๔๙ – ๓๐ กันยายน ๕๐	๖๓,๓๙๙	๒๘,๐๖๓	๔๔.๒๖
๑ ตุลาคม ๕๐ – ๓๐ กันยายน ๕๑	๑๐๐,๗๐๖	๔๖,๗๗๑	๔๖.๔๔

ปี (งบประมาณ)	จำนวนที่เข้ารับการบำบัดทั้งหมด	จำนวนที่บำบัดครบตามกำหนด	คิดเป็นร้อยละ
๑ ตุลาคม ๕๑ – ๓๐ กันยายน ๕๒	๑๓๔,๓๕๓	๖๖,๔๙๙	๔๖.๕๐
๑ ตุลาคม ๕๒ – ๓๐ กันยายน ๕๓	๑๔๖,๗๕๗	๗๘,๒๘๒	๕๓.๓๔
๑ ตุลาคม ๕๓ – ๓๐ กันยายน ๕๔	๒๐๗,๐๒๘	๑๑๐,๑๗๕	๕๓.๒๒
๑ ตุลาคม ๕๔ – ๓๐ กันยายน ๕๕	๓๔๙,๙๑๗	๒๓๒,๔๑๘	๖๖.๔๒
๑ ตุลาคม ๕๕ – ๓๐ กันยายน ๕๖	๓๔๗,๗๗๕	๒๒๓,๖๗๕	๖๔.๓๒
๑ ตุลาคม ๕๖ – ๓๐ กันยายน ๕๗	๒๔๖,๖๘๐	๑๒๓,๐๒๕	๔๙.๘๗

ที่มา : สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข

ตาราง ๑.๓ สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศและผู้ต้องราชทัณฑ์คดีพระราชบัญญัติยาเสพติดทั่วประเทศ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๕๘

ปี (พ.ศ.)	ผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ	ผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติด/สารระเหย	อัตราส่วนร้อยละ (%)
ปี ๒๕๕๓ (สำรวจวันที่ ๑ ม.ค. ๕๔)	๒๒๐,๗๗๖	๑๒๘,๗๕๐	๕๘.๓๑
ปี ๒๕๕๔ (สำรวจวันที่ ๑ ม.ค. ๕๕)	๒๒๔,๘๖๔	๑๔๐,๐๗๓	๖๒.๒๙
ปี ๒๕๕๕ (สำรวจวันที่ ๑ ม.ค. ๕๖)	๒๕๑,๘๑๙	๑๘๙,๕๖๘	๖๖.๒๐
ปี ๒๕๕๖ (สำรวจวันที่ ๑ ม.ค. ๕๗)	๒๙๑,๗๓๔	๒๐๐,๔๕๓	๖๘.๗๑
ปี ๒๕๕๗ (สำรวจวันที่ ๑ ม.ค. ๕๘)	๓๒๕,๓๖๑	๒๒๘,๔๒๓	๗๐.๒๑
ปี ๒๕๕๘ (สำรวจ วันที่ ๑ ก.พ. ๕๘)	๒๕๓,๔๗๔	๑๘๒,๖๙๒	๗๒.๐๘

ที่มา : ศูนย์ทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์

๒. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพิ่มเติม

๒.๑ กฎหมายระหว่างประเทศ

การดำเนินการเกี่ยวกับยาเสพติดในกฎหมายระหว่างประเทศจะพิจารณา ๓ แนวทางที่สำคัญ คือ แนวทางการดำเนินการกับผู้ที่กระทำโดยเจตนาที่เป็นการกระทำอย่างร้ายแรงและแนวทางปฏิบัติในการป้องกันยาเสพติด รวมถึง มาตรการต่อผู้เสพหรือติดยาเสพติดโดยเฉพาะที่กลุ่มคนที่ต้องมีการวิธีการปฏิบัติเป็นพิเศษกว่าบุคคลทั่วไป เช่น เด็ก สตรี เป็นต้น โดยพิจารณาจากกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีแล้ว ดังนี้

(๑) อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติด ค.ศ. ๑๙๖๑ และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. ๑๙๖๑, ค.ศ. ๑๙๗๒ (Single Convention on Narcotic Drugs, 1961 As amended by the 1972 Protocol Amending the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) : เป็นการกำหนดมาตรฐานในการควบคุมยาเสพติดให้โทษ วางแนวทางการดำเนินการกับผู้ที่กระทำผิดโดยเจตนาที่เป็นการกระทำอย่างร้ายแรง เช่น การค้ายาเสพติด การขนส่ง การนำเข้าและส่งออก เป็นต้น จะต้องได้รับโทษที่เหมาะสมเพียงพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษจำคุกหรือการลงโทษโดยจำกัดเสรีภาพอย่างอื่น[๑] สำหรับแนวทางปฏิบัติในการป้องกันยาเสพติด รวมถึง มาตรการต่อผู้เสพหรือติดยาเสพติด ได้กำหนดให้ภาคีประเทศทั้งหลายอาจกำหนดบทลงโทษบุคคลที่ใช้ยาในทางที่ผิดให้อยู่ภายใต้มาตรการการรักษา ให้การศึกษา ดูแล พักฟื้น และการเข้าสังคมใหม่ และให้ภาคีประเทศให้ความสนใจเป็นพิเศษและใช้วิธีปฏิบัติทุกวิถีทางเพื่อป้องกันการใช้ยาเสพติดให้โทษในทางที่ผิด[๒]

(๒) อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ปี ค.ศ. ๑๙๗๑ (Convention on Psychotropic substances, 1971) : กำหนดให้ภาคีต่างๆ ต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันมิให้มีการใช้วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทในทางที่ผิดและต้องพยายามที่จะนำตัวบุคคลนั้นกลับมาสู่สังคม รวมทั้ง หากเป็นผู้ที่เสพวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทในทางที่ผิดอาจมีการใช้มาตรการอย่างอื่นแทนการลงโทษหรือเพิ่มเติมต่อจากการลงโทษเพื่อให้การรักษา การศึกษา การดูแลภายหลังการรักษา การฟื้นฟู และการพยายามทำให้กลับเข้ามาอยู่ในสังคมได้[๓]

(๓) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.๑๙๘๘ (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) : ดำเนินการกับผู้ผลิตและผู้ค้าซึ่งพิจารณาจากความร้ายแรงให้มีการลงโทษจำคุกหรือจำกัดอิสรภาพในรูปแบบอื่น การปรับ และการริบทรัพย์สิน หากเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงและเมื่อเป็นการเห็นสมควร ภาคีอาจจะกำหนดมาตรการต่างๆ แทนการตัดสินลงโทษหรือ

---

[๑] อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติด ค.ศ. ๑๙๖๑ และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. ๑๙๖๑, ค.ศ. ๑๙๗๒ ข้อ ๓๖

[๒] อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติด ค.ศ. ๑๙๖๑ และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. ๑๙๖๑, ค.ศ. ๑๙๗๒ ข้อ ๓๘

[๓] อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ปี ค.ศ. ๑๙๗๑ ข้อ ๒๐

การลงโทษ เช่น ได้รับการศึกษา การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพกลับคืนสู่สังคม และการได้รับการดูแลภายหลังการบำบัดรักษาในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ติดยาเสพติด[๔]

นอกจากนั้น ยังมีแนวโน้มทางด้านสิทธิมนุษยชนที่องค์การสหประชาชาติสนับสนุนให้มีการนำมาสู่การปฏิบัติอันเป็นผลมาจากการที่ในช่วงที่ผ่านมาการนำมาตรการลงโทษทางอาญามาใช้มากเกินความจำเป็น จนทำให้เกิดภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เช่น ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (The United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders : Bangkok Rules) : เป็นมาตรฐานสากลฉบับแรกที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับนักโทษหญิงและผู้กระทำผิดหญิง เป็นกฎที่ตระหนักถึงหลักของการไม่เลือกปฏิบัติ โดยการกำหนดให้รัฐสมาชิกดำเนินการเพื่อรับมือกับความท้าทายที่ผู้หญิงต้องเผชิญในระบบยุติธรรมทางอาญาซึ่งมีการคำนึงถึงเพศสภาพของผู้หญิงโดยเฉพาะเจาะจง เช่น การบรรลุถึงมาตรการที่ไม่คุมขัง การตรวจคัดกรองและการรักษาทางการแพทย์ การดูแลสุขภาพและการดุแลบุตรในเรือนจำ เป็นต้น

๒.๒ กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทย

แม้ว่าการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดของไทยจะมีการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยยาเสพติดให้โทษซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่[๕] รวมถึง กฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะมีการนำหลักการที่ถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วย[๖] แต่ก็มีกฎหมายส่วนหนึ่งที่ยังยึดหลักการป้องกันและปราบปรามการค้าและการเสพยาเสพติดอย่างเด็ดขาด[๗] ดังจะเห็นได้จากการที่กำหนดการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทุกกรณี รวมทั้ง การเสพเป็นความผิดและมีโทษทางอาญา ทำให้แนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีความสับสน โดยเฉพาะกับผู้เสพยา ผู้ติดยา หรือผู้ครอบครองยาเสพติดที่มีไว้หรือนำเข้าเพื่อเสพ ส่งผลให้ที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งในส่วนของการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และการปราบปรามยาเสพติดไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

๑) การกำหนดนิยามเกี่ยวกับยาเสพติด

(๑) ความเป็นมาในการกำหนดนิยามของคำว่า “ยาเสพติด” : ประเทศไทยกำหนดคำนิยามของคำว่า “ยาเสพติดให้โทษ” จากชุดรายงานทางเทคนิคขององค์การอนามัยโลกและพจนานุกรมคำศัพท์เกี่ยวกับสารเสพติดและแอลกอฮอล์ขององค์การอนามัยโลก (WHO) แต่เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ จะพบว่าเป็นกฎหมายอาญาที่กำหนดความผิดและโทษต่อตัวบุคคล จึงไม่ถูกต้องนักที่การกำหนด

---

[๔] อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.๑๙๘๘ ข้อ ๓

[๕] โปรดดู หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒

[๖] โปรดดู หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕

[๗] โปรดดู หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙

คำนิยามของคำว่า “ยาเสพติดให้โทษ” ที่จะต้องรับโทษอาญากลับนำหลักเกณฑ์ในทางสาธารณสุขและการแพทย์มาใช้ในการกำหนดคำนิยาม[๘] ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน

(๒) การกำหนดนิยามของคำว่า “ยาเสพติด” ในกฎหมายไทย : ครอบคลุมทั้งยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และสารระเหย โดยพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งหมด[๙] จะพบว่า ได้มีการนิยามความหมายของคำว่า “ยาเสพติด” ไว้เชื่อมโยงกัน อาทิเช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ มาตรา ๓ กำหนดคำนิยามของคำว่า “ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย หรือพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔ กำหนดคำนิยามของคำว่า “ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ และยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น ดังนั้น แม้ว่าจะมีการกำหนดให้สารเสพติดแต่ละประเภทจำแนกเป็นยาเสพติด ให้โทษ วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หรือสารระเหย แต่ในทางกฎหมายก็ไม่ได้มีการแยกการดำเนินการแต่อย่างใด[๑๐]

(๓) การดำเนินการเกี่ยวกับยาเสพติด : การกำหนดนิยามของคำว่า “ยาเสพติด” ที่ผ่านมาทำให้การใช้มาตรการเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการทั้งกับยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหย ในระดับเดียวกัน ทั้งๆ ที่ระดับการควบคุมควรจะต้องแตกต่างกัน เนื่องจากการกำหนดนิยามของคำว่า “ยาเสพติด” ได้รวมทั้ง ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และสารระเหย โดยการกำหนดให้สารเสพติดใดอยู่ในประเภทของยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ หรือสารระเหยนั้น ควรจะเป็นการบ่งบอกในตัวแล้วว่าฤทธิ์ที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงต่อร่างกายไม่เหมือนกัน อีกทั้ง มียาเสพติดบางประเภทสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ได้ เช่น ด้านการแพทย์ ด้านสาธารณสุข ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านอุตสาหกรรม เป็นต้น

---

[๘] ปิยเนตร ไล้เลิศ. (๒๕๕๔). บทนิยามและการจัดแบ่งประเภทสารเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยสารเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.หน้า ๗๙

[๙] กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีดังนี้

(๑) พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘

(๒) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙

(๓) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒

(๔) พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๓๔

(๕) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐

(๖) พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓

[๑๐] ข้อสังเกตสำคัญเกี่ยวกับ “สารระเหย” คือ สารระเหยมีเพื่อนำมาใช้ใน การอุตสาหกรรม โดยผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีส่วนผสมของสารระเหยไม่ใช่สารเสพติดแต่อย่างใด เป็นสิ่งที่มนุษย์ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรม แต่ที่กลับกลายมาเป็นปัญหาเพราะคนนำมาใช้ในทางที่ผิด ดังนั้น “สารระเหย” จึงไม่มีคุณสมบัติที่มีโทษรุนแรงถึงขั้นต้องรวมอยู่ในความหมายของคำว่า “ยาเสพติด” (ข้อมูลจาก กองควบคุมวัตถุเสพติด สำนักงานอาหารและยา (ที่มา http://narcotic.fda.moph.go.th/welcome/?p=6444))

๒) การกำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(๑) การกระทำที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด : เมื่อพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศไทย จะพบว่า มีการกำหนดโทษทางอาญาไว้สำหรับการกระทำที่เป็นการ “ผลิต” “จำหน่าย” “นำเข้า” “ส่งออก” “เสพ” และ “ครอบครอง” ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ โดยไม่ได้กำหนดให้พิจารณาถึงเจตนาของผู้กระทำความผิด ทำให้ที่ผ่านมาการพิจารณาถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมุ่งไปที่การกระทำภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่ไม่ได้มีการพิจารณาประกอบกับเจตนาที่แท้จริงแห่งการกระทำนั้น[๑๑] ซึ่งหากวิเคราะห์ถึงการกระทำที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้วจะพบว่าหากเป็นไปเพื่อเสพหรือเพื่อการค้าการพิจารณาลงโทษควรแตกต่างกัน รวมถึง ผู้กระทำผิดหญิงที่ต้องตระหนักถึงมิติทางเพศสภาพและการคำนึงถึงความสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิดคดียาเสพติดที่แท้จริงด้วย[๑๒]

(๒) การกำหนดโทษทางอาญาเกี่ยวกับยาเสพติด : เมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะพบว่ายังมีความสับสนในแนวทางการดำเนินการต่อผู้เสพยา ผู้ติดยา หรือผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องที่ไม่ใช่ผู้มีบทบาทสำคัญในการกระทำความผิด เช่น ผู้ครอบครองจำนวนเล็กน้อยโดยมีไว้เพื่อเสพ ผู้จำหน่ายยาเสพติดเพื่อหาเงินมาเสพ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีสภาพเป็น “เหยื่อ” ของขบวนการค้าหรือผลิตยาเสพติดมากกว่าที่จะถือว่าเป็นผู้กระทำผิด โดยเฉพาะผู้ติดยาเสพติด แม้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดหลักการให้ผู้เสพยาเสพติดมีสภาพเป็นผู้ป่วย แต่หากพิจารณาพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ยังคงมีบทกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการกระทำที่เป็นการเสพ โดยมีการนำโทษทางอาญามาเป็นเงื่อนไขในการบังคับบำบัด รวมถึง บุคคลนั้นต้องไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นทำให้คนกลุ่มนี้ขาดโอกาสในการเข้ารับ การบำบัดรักษายาเสพติด

๓) การกำหนดข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับยาเสพติด

(๑) การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย : เป็น “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (public prosecution) ซึ่งทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานนั้นเจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใดทั้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดและตัวผู้กระทำความผิด และการดำเนินคดีอาญาชั้นศาลทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องที่กล่าวหา ศาลเองจะวางเฉย (passive) ไม่ได้ ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องจนเป็นที่พอใจ โดยต้องเป็นการตรวจสอบค้นหาความจริงตาม “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา” (principle of substantive truth)[๑๓]

---

[๑๑] โปรดดู ภาคผนวก หัวข้อ ๔.๑ คำพิพากษาศาลฎีกา : การกำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

[๑๒] โปรดดู ภาคผนวก หัวข้อ ๔.๒ คำพิพากษาศาลฎีกา : ตัวอย่างคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง

[๑๓] คณิต ณ นคร. (๒๕๕๕). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า ๖๘-๖๙

(๒) การกำหนดข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับยาเสพติด : การมีข้อสันนิษฐานดังกล่าวเพื่อความสะดวกในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานที่ฝ่ายนิติบัญญัติโดยรัฐสภาสร้างขึ้น พิจารณาได้จากพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕[๑๔] มาตรา ๑๗[๑๕] มาตรา ๒๖[๑๖] ที่มีการกำหนดข้อสันนิษฐานโดยเด็ดขาดจะนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวไม่ได้ โดยได้กำหนดบทสันนิษฐานเด็ดขาดในกรณีการกระทำความผิดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครอง หากมีปริมาณของสารบริสุทธิ์หรือจำนวนหน่วยการใช้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จะถือว่าเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย โดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายนี้ คู่ความจะนำสืบหักล้างหรือให้ศาลเห็นเป็นอย่างอื่นไม่ได้ จึงอยู่ในกรณีข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ ซึ่งข้อสันนิษฐานเด็ดขาดดังกล่าวเป็นการให้อำนาจโจทก์ไม่ต้องนำสืบเจตนาพิเศษในการกระทำความผิดและยังเป็นการปิดปากไม่ให้จำเลยต่อสู้ว่าตนไม่มีเจตนาในการกระทำนั้นด้วย[๑๗]

๔) มาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษเกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติด

การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในคดีอาญาเป็นวิธีการที่เจ้าพนักงานจะต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายในการค้นหาความจริงมากที่สุด แต่เมื่อเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมักจะมีการนำเทคนิคและวิธีการพิเศษมาใช้ ดังนี้

(๑) การควบคุมตัวผู้ถูกจับในคดียาเสพติดไว้เพื่อทำการสอบสวนไม่เกิน ๓ วัน ก่อนส่งตัวไปยังพนักงานสอบสวน : เป็นอำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙[๑๘] แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าเป็นการให้อำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับที่กระทบกระเทือนสิทธิของประชาชน[๑๙] ยิ่งกว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้[๒๐]

---

[๑๔] มาตรา ๑๕ วรรคสาม “การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย”

[๑๕] มาตรา ๑๗ วรรคสอง “การมียาเสพติดให้โทษในประเภท 2 ไว้ในครอบครองคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่หนึ่งร้อยกรัมขึ้นไปให้ถือว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย”

[๑๖] มาตรา ๒๖ วรรคสอง “การมียาเสพติดให้โทษในประเภท 4 หรือในประเภท 5 ไว้ในครอบครองมีปริมาณตั้งแต่สิบกิโลกรัมขึ้นไป ให้ถือว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย”

[๑๗] โปรดดู ภาคผนวก หัวข้อ ๔.๓ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลฎีกา : ข้อสันนิษฐาน

[๑๘] พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙

มาตรา ๑๔ (๓) กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจจับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

มาตรา ๑๕ กำหนดให้เจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา ๑๔ (๓) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา ๑๔ (๓) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้นตามที่จะเห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป

[๑๙] โปรดดู ภาคผนวก หัวข้อ ๔.๔ ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา : อำนาจในการควบคุผู้ถูกจับของเจ้าพนักงาน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙

[๒๐] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๔ กำหนดให้เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันทีและเมื่อถึงที่นั้นแล้วให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าวเพื่อดำเนินการต่อไป

(๒) การอำพรางตัว : เป็นวิธีการที่เจ้าพนักงานอำพรางตัวเข้าไปในกลุ่มขององค์กรอาชญากรรม เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและทราบถึงบทบาทในองค์กรอาชญากรรมซึ่งในบางครั้งอาจจะมีการกระทำความผิดของเจ้าพนักงานร่วมอยู่ด้วย บางกรณีเจ้าพนักงานก็ไม่ได้เป็นผู้อำพรางตัว แต่จะใช้บุคคลอื่นที่ถูกกำหนดเข้าไปอำพรางตัวโดยการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยบุคคลนั้นต้องรักษาความลับเป็นอย่างดีและต้องมีการปกปิดตัว ซึ่งการอำพรางตัวนั้นจะไม่ให้ฝ่ายที่ต้องสงสัยสามารถทราบได้ว่าเป็นการกระทำจากฝ่ายรัฐ โดยอาจจะต้องมีการกระทำผิดกฎหมายด้วย เช่น การลักลอบขนยาเสพติด การค้ายาเสพติด การใช้อาวุธที่เป็นอันตราย เป็นต้น[๒๑]

(๓) การเข้าถึงข้อมูลการสื่อสาร (การดักฟังโทรศัพท์) : เป็นวิธีการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ อาจจะเป็นลักษณะการดักฟังทางโทรศัพท์หรือการเข้าถึงข้อมูลโดยมิได้รับความยินยอมจากคู่สนทนา เช่น ข้อมูลที่ส่งทางอินเตอร์เน็ต โทรสาร โทรพิมพ์ หรือการลักลอบดักฟังคลื่นที่ส่งไปในอากาศเพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น[๒๒]

(๔) การล่อซื้อ : การแสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิดโดยการล่อซื้อของเจ้าพนักงานเป็นการจูงใจให้มีการกระทำความผิดเพื่อนำพยานหลักฐานจากการกระทำนั้นมาผูกมัดจำเลย ในบางกรณีเป็นการล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพส่วนตัวของประชาชน รวมถึง การชักจูงให้มีการกระทำความผิดที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการกระทำความผิดของตัวจำเลยเองจึงไม่เป็นธรรมต่อจำเลย[๒๓] แต่คำพิพากษาศาลฎีกาได้เคยมีการพิจารณากรณีเจ้าพนักงานตำรวจใช้สายลับล่อซื้อเมทแอมเฟตามีนจากจำเลยว่าเป็นวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิดของจำเลยอยู่แล้วและเป็นเพียงวิธีการเพื่อพิสูจน์ความผิดของ จำเลย จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญและไม่เข้าข้อต้องห้ามเป็นพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๖[๒๔]

๒.๓ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของประชาคมระหว่างประเทศ

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ องค์การสหประชาชาติจะจัดให้มีการประชุม The UN General Assembly Special Session on Drugs (UNGASS) 2016[๒๕] โดยจะมีการพิจารณาทบทวนนโยบายและทิศทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จในช่วงที่ผ่านมา เนื่องจากเน้นการปราบปรามเป็นส่วนใหญ่

---

[๒๑] สราวุธ ร่วมสมัคร. (๒๕๕๘). รายงานการศึกษาเบื้องต้น เรื่อง เปรียบเทียบเนื้อหาในบางหัวข้อและจัดทำสรุปเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำกรอบแนวทางปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและกระบวนพิจารณาที่เป็นธรรม. สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. หน้า ๑๒ – ๑๓

[๒๒] สราวุธ ร่วมสมัคร. (๒๕๕๘). รายงานการศึกษาเบื้องต้น เรื่อง เปรียบเทียบเนื้อหาในบางหัวข้อและจัดทำสรุปเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำกรอบแนวทางปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและกระบวนพิจารณาที่เป็นธรรม. สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. หน้า ๑๔

[๒๓] โสต สุตานันท์. ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการล่อซื้อยาเสพติด. (มาจาก http://buddhismlaw.blogspot.com/2012/01/1.html)

[๒๔] คำพิพากษาศาลฎีกา ๘๑๘๗/๒๕๔๓

[๒๕] Commission on Narcotic Drugs. Report on the fifty-eighth session (5 December 2014 and 9-17 March 2015). E/2015/28. E/CN.7/2015/15.

โดยจะพิจารณาจากหลักการพื้นฐานด้านต่างๆ ควบคู่ไม่ด้วย คือ ด้านสิทธิมนุษยชน สาธารณสุข และความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้

(๑) มุ่งเน้นเรื่องสุขภาพของบุคคล มาตรการในการป้องกัน การปฏิบัติและการควบคุมการใช้ยาเสพติด เพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์และป้องกันมิให้บุคคลเข้าสู่การใช้ยาเสพติด

(๒) เน้นการใช้มาตรการอื่นๆ แทนการกำหนดให้บุคคลที่ใช้ยาหรือมีไว้ในครอบครองเป็นความผิดทางอาญา

(๓) ต้องมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างยาเสพติดกับเยาวชน เด็ก และสตรี

(๔) มาตรการที่ท้าทายในการควบคุมยาเสพติดระดับสากล โดยใช้กฎหมายระหว่างประเทศประกอบกับความร่วมมือระดับนานาชาติ

(๕) การแสวงหามาตรการและความร่วมมือในการพัฒนาทางเลือกในระดับภูมิภาค ระหว่างภูมิภาคและระหว่างประเทศ ในการสร้างสมดุลทางนโยบายควบคุมยาเสพติด สังคม และเศรษฐกิจ

๒.๔ บทเรียนจากต่างประเทศ

(๑) ฝรั่งเศส : มีการควบคุมการลักลอบค้ายาเสพติดและแยกคดียาเสพติดที่ไม่มีอันตรายออกจากคดีอาญา โดยนำไปรวมไว้ในระบบการดูแลจัดการทั่วไปหรือในระบบที่ไม่มีการลงโทษทางอาญา (punitive measures) รวมถึง การให้ความสำคัญกับวิธีการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด[๒๖]

(๒) เยอรมนี : กฎหมายเยอรมันว่าด้วยการค้าสารเสพติด ค.ศ. ๑๙๙๔ ได้มีการแก้ไขเมื่อ ค.ศ. ๑๙๙๘ มีการกำหนดบทนิยามของคำว่า “สารเสพติด”ไว้ โดยไม่ได้กำหนดความหมายหรือองค์ประกอบของความเป็นสารเสพติดไว้โดยเฉพาะ เพียงแต่กำหนดให้เป็นไปตามสารที่ระบุไว้ในภาคผนวกท้ายกฎหมาย[๒๗] โดยการระบุจัดเข้าไว้ในภาคผนวกนั้นจะให้อยู่บนพื้นฐานทางสาธารณสุขและทางการแพทย์จากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับผลกระทบของสารในแง่มุมของการก่ออาการเสพติด[๒๘] รวมถึง มีการกำหนด “ความผิดที่ไม่ร้ายแรง” พิจารณาจากสภาวะแวดล้อมที่แสดงถึงความแตกต่างจากสภาพการณ์ทั่วไปอันทำให้ศาลเห็นได้ว่า การลงโทษที่ใช้ตามปกติไม่สมเหตุสมผล ส่วน “ความผิดที่ร้ายแรง” จะเป็นการกระทำในลักษณะที่เป็น

---

[๒๖] ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (๒๕๕๖). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษและสหรัฐอเมริกา. งานวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. หน้า ๖๕

[๒๗] การกำหนดไว้ในภาคผนวก ดังนี้

ภาคผนวก I สารเสพติดซึ่งไม่อาจมีการค้าขายได้

ภาคผนวก II สารเสพติดซึ่งอาจมีการค้าขายได้ แต่แพทย์ไม่สามารถสั่งให้ได้

ภาคผนวก III สารเสพติดซึ่งอาจมีการค้าขายได้ และแพทย์สามารถสั่งให้ได้

[๒๘] ปิยเนตร ไล้เลิศ. (๒๕๕๔). บทนิยามและการจัดแบ่งประเภทสารเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยสารเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า ๔๔

การค้ายาเสพติด เป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นที่เป็นเยาวชน ยาเสพติดมีปริมาณมาก หรือกลุ่มอาชญากรรมโดยมีลักษณะเพื่อค้ากำไร[๒๙]

สำหรับนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินการด้านการป้องกันและการบำบัดรักษา จะมีการให้คำปรึกษาการช่วยในการดำรงชีพ เสมือนเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้าสำหรับผู้ติดยาเสพติด[๓๐] โดยนโยบายยาเสพติดที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเสพยาเสพติดจะได้รับการบำบัดรักษาเสมือนเป็นปัญหาสุขภาพและสังคม[๓๑]

(๓) สหรัฐอเมริกา : ปัจจุบันมี ๒๓ รัฐ ที่มีตลาดกัญชาทางการแพทย์ที่ถูกกฎหมาย และอีก ๑๗ รัฐ ได้ลดทอนความเป็นอาชญากรรมทางคดียาเสพติดของการมีกัญชาไว้ในครอบครองสำหรับการใช้ที่ไม่ใช่เพื่อทางการแพทย์ ตั้งแต่ที่รัฐโอเรกอนซึ่งเป็นรัฐแรกที่กระทำเช่นนั้นในปี ค.ศ. ๑๙๗๓ การปฏิรูปก็อยู่ในระหว่างการดำเนินการที่จะยกเลิกการตัดสินลงโทษขั้นต่ำภาคบังคับสำหรับผู้กระทำผิดในคดียาเสพติดที่ไม่ร้ายแรง[๓๒] โดยการกำหนดความผิดยาเสพติดตามกฎหมายรัฐบาลกลางจะมีการกำหนดเป็น “ความผิดที่ไม่ร้ายแรง” เป็นลักษณะการมีไว้ในครอบครอง เช่น ครอบครองโคเคนในปริมาณเล็กน้อยและเป็นการกระทำผิดครั้งแรก เป็นต้น ส่วน “ความผิดที่ร้ายแรง” เป็นลักษณะการจำหน่ายยาเสพติดชนิดรุนแรง เช่น การมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ผลิต นำเข้าและส่งออก เป็นต้น[๓๓]

ส่วนการบัญญัติความหมายของคำว่า “สารเสพติด”กฎหมายสารควบคุมของรัฐบาลกลางได้หมายความถึง สิ่งซึ่งไม่ว่าจะผลิตโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยการสกัดจากสารของพืชต้นกำเนิด หรือสังเคราะห์ด้วยกรรมวิธีทางเคมี หรือโดยการผสมสารสกัดหรือสารเคมีสังเคราะห์[๓๔] และมีการกำหนดประเภทสารไว้ในบทนิยามเลย โดยไม่ได้กำหนดขอบเขตให้มีการจัดทำบัญชีระบุรายชื่อสารเสพติดแต่อย่างใด สำหรับสารอื่นที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท โดยการกดประสาทและกระตุ้นประสาทนั้นถูกจัดเป็นสารอีกกลุ่มหนึ่งต่างหาก

---

๒๙ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (๒๕๕๖). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษและสหรัฐอเมริกา. งานวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. หน้า ๑๑๔

๓๐ ประเทศเยอรมนี : การดำเนินการนี้ อยู่ใน “แผนปฏิบัติการว่าด้วยยาเสพติดและการติดยาเสพติด” ที่ได้วางไว้ในปี ๒๐๐๓ เป็นการกำหนดกลยุทธ์เพื่อต่อต้านยาเสพติด

๓๑ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (๒๕๕๖). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษและสหรัฐอเมริกา. งานวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. หน้า ๑๑๑ และ หน้า ๑๑๖

๓๒ โครงการกำลังใจ. คณะกรรมาธิการสากลว่าด้วยนโยบายยาเสพติด เรื่อง “เข้าควบคุม : เส้นทางสู่นโยบายยาเสพติดที่มีประสิทธิผล.งานแปลภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. หน้า ๕๒

๓๓ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (๒๕๕๖). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษและสหรัฐอเมริกา. งานวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. หน้า ๑๘๕

๓๔ ข้อสังเกต กฎหมายสารควบคุมของรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกาได้รวบรวมการควบคุมสารต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าสารนั้นจะมีลักษณะใดมีการออกฤทธิ์เช่นใด โดยได้แบ่งสารออกเป็นกลุ่มต่างๆ และกำหนดความหมายของกลุ่มสารไว้ ซึ่งสารที่จัดเป็นสารเสพติดตามกฎหมายสหรัฐอเมริกานั้น มีเพียงสารกลุ่มฝิ่น และสารกลุ่มโคคาอีน (โคเคน) เท่านั้น (จากปิยเนตร ไล้เลิศ. (๒๕๕๔). บทนิยามและการจัดแบ่งประเภทสารเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยสารเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า ๔๖)

โดยไม่ได้ถือว่าเป็นสารเสพติดตามกฎหมาย แต่ได้เปิดโอกาสให้มีการพิจารณาเพื่อระบุสารอื่นที่ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาทหรือหลอนประสาทให้ถูกควบคุมในกลุ่มสารกดประสาทหรือกระตุ้นประสาทนี้ด้วย[๓๕]

(๔) สาธารณรัฐเช็ก : มีการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายด้านยาเสพติดระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๖๑ โดยมีจุดเน้น ๔ ด้าน คือ การป้องกัน การบำบัดรักษาฟื้นฟูและการกลับคืนสู่สังคม การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด และการปราบปราม ซึ่งจะมีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบใน แต่ละด้านสำหรับด้านการป้องกันจะเป็นกระทรวงการศึกษาเยาวชนและกีฬา หากเป็นด้านการปราบปรามยาเสพติดจะเป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และหากเป็นด้านบำบัดรักษาจะเป็นหน่วยงานด้านสาธารณสุข[๓๖]

(๕) ออสเตรีย : มีการกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ ๔ ด้าน คือ การป้องกัน การให้คำแนะนำและการบำบัดรักษา การกลับคืนอยู่ร่วมกับสังคม และการให้หลักประกันและการจัดทำเอกสารรับรองการบำบัดรักษา โดยการดำเนินงานด้านการป้องกันจะเน้นการให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติในระดับภาคและระดับท้องถิ่น สำหรับด้านการปราบปรามยาเสพติดจะมีการกำหนดมาตรการลงโทษทางอาญา ในความผิดฐานค้ายาเสพติด ส่วนด้านการบำบัดรักษาจะมีการกำหนดวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้มีทางเลือกที่เหมาะสมกับผู้ติดยาเสพติดในแต่ละราย[๓๗]

๒.๕ การควบคุมตัว

การควบคุมตัวระหว่างรอการตรวจพิสูจน์สามารถพิจารณาเทียบเคียงกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนี้

(๑) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ (Universal Declaration of Human Rights 1948) : กำหนดว่าบุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงโทษโดยวิธีการที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือทำให้เสื่อมเสียเกียรติไม่ได้ และบุคคลใดจะถูกจับ กักขังโดยพลการมิได้

(๒) กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR) : กำหนดให้บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญาจะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะจะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรหรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี

---

[๓๕] ปิยเนตร ไล้เลิศ. (๒๕๕๔). บทนิยามและการจัดแบ่งประเภทสารเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยสารเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า ๔๕ – ๔๖

[๓๖] กอบกูล จันทวโร. (๒๕๕๖). รายงานศึกษาดูงานด้านยาเสพติดยุโรปตะวันออก : เช็ก –ออสเตรีย-เยอรมนี-ฮังการี. คณะกรรมาธิการการป้องกันปราบปรามการฟอกเงินและยาเสพติด สภาผู้แทนราษฎร. หน้า ๑-๒

[๓๗] กอบกูล จันทวโร. (๒๕๕๖). รายงานศึกษาดูงานด้านยาเสพติดยุโรปตะวันออก : เช็ก –ออสเตรีย-เยอรมนี-ฮังการี. คณะกรรมาธิการการป้องกันปราบปรามการฟอกเงินและยาเสพติด สภาผู้แทนราษฎร. หน้า ๔-๕

๒.๖ มาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction)

ด้วยอัตราการติดเชื้อเอชไอวีและไวรัสตับอักเสบซีในกลุ่มผู้ใช้ยาด้วยวิธีฉีดในประเทศไทยคงมีจำนวนที่สูง แต่การสนับสนุนมาตรการด้านการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด โดยเฉพาะมาตรการเพื่อป้องกันการส่งต่อเชื้อเอชไอวีและไวรัสตับอักเสบซี ด้วยการให้บริการเข็มและอุปกรณ์ฉีดสะอาดยังถือว่ามีน้อยมากในประเทศไทย[๓๘] แม้จะมีคำสั่งศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ที่ ๑/๒๕๕๗ เรื่อง แนวทางการดำเนินงานลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) ในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดด้วยวิธีการฉีด[๓๙] ก็ตาม

หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการใช้มาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) โดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ซึ่งเป็นโครงการที่เน้นการลดอันตรายหรือผลเสียที่เกิดจากการเสพสารเสพติดโดยเฉพาะนโยบายหรือมาตรการที่มุ่งลดอันตรายโดยอาจมิได้มุ่งหวังให้เกิดผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดโดยตรง ตัวอย่างเช่น การให้บริการเข็มและอุปกรณ์สะอาด[๔๐] รวมทั้ง จากรายงานของโครงการเอดส์แห่งสหประชาชาติ (United Nations & AIDS : UNAIDS) กองทุนช่วยเหลือเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund : UNICEF) และองค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ตลอดจนคณะทำงานป้องกันเอดส์โลก จะพบว่าโครงการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด เป็นการลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรับและถ่ายทอดเชื้อเอชไอวีของผู้ใช้ยาเสพติดที่ยังเลิกใช้ยาเสพติดไม่ได้ มีผลให้ลดอันตรายการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ และทำให้ผู้ใช้ยาเสพติดได้เข้าถึงบริการบำบัดรักษายาเสพติดเป็นจำนวนมากขึ้น[๔๑] ซึ่งในประเทศต่างๆ[๔๒] มีแนวทางเกี่ยวกับมาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) ดังนี้

(๑) สาธารณรัฐเช็ก : ในนโยบายยาเสพติดแห่งชาติปี พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๖๑ ได้กำหนดให้มีการนำมาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) มาใช้กับผู้ใช้ยาโดยวิธีฉีด รวมถึง การบริการให้สารเมธาโดนทดแทนแก่ผู้ติดยาเสพติดประเภทโอปิออยด์

---

[๓๘] International Drug Policy Consortium (IDPC). (๒๕๕๖). เอกสารสรุป การปราบปรามยาเสพติดและการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดในประเทศไทย. หน้า ๕-๖

[๓๙] คำสั่งศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ที่ ๑/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ เรื่อง แนวทางการดำเนินงานลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) ในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดด้วยวิธีการฉีด เป็นการกำหนดแนวทางตามคำสั่งศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ที่ ๑๙/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๖ เรื่อง แผนปฏิบัติการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด ปี ๒๕๕๗ ในแผนงานที่ ๒ แผนการแก้ไขปัญหาผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด

[๔๐] อมรรัตน์ พัดดำ. บทความสรุปจากการอบรมหลักสูตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด วันที่ ๕ - ๗ สิงหาคม ๒๕๕๒ ณ สถาบันธัญญารักษ์ (สืบค้นจาก https://www.gotoknow.org/posts/290531)

[๔๑] กลุ่มประชาสัมพันธ์และข่าว สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. รายงานข่าว “กรมควบคุมโรค สานต่อนโยบายลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของการติดเชื้อเอชไอวี หลังพบผู้ติดเชื้อฯ รายใหม่ เป็นผู้ใช้ยาเสพติดด้วยวิธีฉีดประมาณ ๙๐๐ ราย” ข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ (สืบค้นจาก http://www.moph.go.th/ops/iprg/module.php?mod=news_print&idHot_new=44063)

[๔๒] กอบกูล จันทวโร. (๒๕๕๖). รายงานศึกษาดูงานด้านยาเสพติดยุโรปตะวันออก : เช็ก –ออสเตรีย-เยอรมนี-ฮังการี. คณะกรรมาธิการการป้องกันปราบปรามการฟอกเงินและยาเสพติด สภาผู้แทนราษฎร.

(๒) ออสเตรีย : มาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) มีการดำเนินการทั่วไปในทุกพื้นที่ โดยจะเน้นการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี ไวรัสตับอักเสบบีและซี รวมไปถึง การให้คำแนะนำที่ถูกต้องและการดูแลสุขภาพของผู้ใช้ยาเสพติด

(๓) เยอรมนี : การนำมาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การลดความเสี่ยงต่อโรคและการลดความเจ็บป่วยจากการใช้ยาเสพติด โดยมีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือที่สามารถให้คำแนะนำและคำปรึกษาได้ เมื่อมีการประเมินผลจึงทราบว่าผู้ใช้ยาเสพติดและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความปลอดภัยมากขึ้น

(๔) ฮังการี : มีการเปิดลงทะเบียนเข้ารับการบำบัดรักษา ซึ่งจะมีการตรวจหาเชื้อทำให้ทราบว่ามีผู้ติดเชื้อจำนวนเท่าใด นอกจากนี้ ยังมีการให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยา การให้บริการด้านการป้องกัน การตั้งศูนย์บริการที่เข้าถึงง่าย และยังมีการบำบัดรักษาโดยให้สารเมธาโดนทดแทนด้วย

๒.๗ กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

มีหลักฐานมากมายในปัจจุบันที่ยืนยันว่าไม่ใช่ทุกคนที่เสพยาจะต้องติดยาและต้องการได้รับการบำบัดรักษา สำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime : UNODC) ระบุว่ามีเพียงร้อยละ ๑๐ ของผู้ใช้ยาเสพติดทั่วโลกที่เป็นผู้เสพที่มีปัญหา นั่นหมายความว่าส่วนใหญ่ของผู้ใช้ยาเสพติดส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๙๐ เป็นผู้ใช้ยาที่ไม่มีปัญหา[๔๓] เพราะฉะนั้นกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจึงควรต้องอยู่บนหลักฐานที่ได้รับการพิสูจน์เช่นนี้ การเหมาโหลหรือบำบัดรักษาแบบยกเข่งอย่างเช่นที่ผ่านมาเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องอย่างสิ้นเชิงตามหลักการทางด้านสาธารณสุข เป็นการรบกวนการดำเนินชีวิตและละเมิดสิทธิ์ของผู้ใช้ยา อีกทั้งยังเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยใช่เหตุ

(๑) แนวทางการพิจารณาระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูต้องอยู่ภายใต้หลักการ “ผู้ติด คือ ผู้ป่วย” : จากแผนผังจะเห็นว่าไม่ใช่ทุกคนที่ใช้ยาแล้วมีปัญหา มีเพียงร้อยละ ๑๐ ที่จัดว่าเป็นผู้ใช้ยาที่มีปัญหาและอาจเป็นผู้ติดยาหรืออยู่ในภาวะพึ่งพิงยาซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าจัดเป็นผู้ป่วยเรื้อรังชนิดหนึ่งที่ควรได้รับการพิจารณาให้การบำบัดรักษา การนิยามคำจำกัดความของคำว่า “ผู้เสพยาเสพติด” กับ “ผู้ติดยาเสพติด” ต้องมีความชัดเจนเนื่องจากมีผลต่อการกำหนดเกณฑ์และกลุ่มเป้าหมายในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(๒) ระบบการจำแนกและคัดกรองประเภทของผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด : จะต้องมีระบบการจำแนกและคัดกรองประเภทของผู้เสพและผู้ติดยาเสพติด โดยวิธีการและบุคลากรทางสาธารณสุขเป็นสำคัญ อีกทั้ง

---

[๔๓] โครงการกำลังใจ. คณะกรรมาธิการสากลว่าด้วยนโยบายยาเสพติด เรื่อง “เข้าควบคุม : เส้นทางสู่นโยบายยาเสพติดที่มีประสิทธิผล.งานแปลภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. หน้า ๔๒

วิธีการและเครื่องมือที่นำมาใช้นั้นต้องมีหลักฐานทางวิชาการมาสนับสนุน ได้รับการพิสูจน์และยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ

(๓) รูปแบบการบำบัดรักษา : การบำบัดรักษานั้นควรพิจารณาสำหรับผู้ใช้ยาที่ถูกจัดว่ามีปัญหาหรืออยู่ในภาวะติดยาหรือพึ่งพิงยา ไม่ใช่ผู้ใช้ยาทุกคนที่ต้องได้รับการบำบัดรักษา อีกทั้งรูปแบบการบำบัดรักษานั้นจะต้องพิจารณาถึงว่าบุคคลผู้ที่อยู่ในภาวะติดยาหรือพึ่งพิงยานั้นใช้ยาตัวไหน มีความรุนแรงอยู่ในระดับใดมาประกอบการออกแบบและเลือกรูปแบบการบำบัดรักษาที่เหมาะสม ที่สำคัญต้องอยู่บนหลักการทางด้านสาธารณสุขในการยึดคนไข้เป็นจุดศูนย์กลางและเคารพการตัดสินใจของคนไข้ เน้นการบำบัดรักษาในรูปแบบของความสมัครใจเพราะเป็นไปตามหลักการสิทธิมนุษยชนและมีหลักฐานยืนยันว่ามีประสิทธิภาพ

(๔) กรณีผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอื่นหรือกระทำความผิดอาญาอื่น : เป็นไปตามหลักการและหลักปฏิบัติทั่วไปต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาที่หากเจ็บป่วยจะต้องได้รับการดูแลรักษาก่อน หากบุคคลนั้นเป็นผู้ติดยาเสพติดซึ่งถือว่าเป็นผู้ป่วยก็ต้องได้รับการพิจารณาเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาเป็นลำดับแรก หลังจากนั้นจึงนำเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องต่อไป เนื่องจากหากมีปัญหาด้านสุขภาพต้องให้สำคัญในการรักษาก่อนให้บุคคลนั้นเข้าสู่กระบวนการในการต่อสู้คดีได้ต่อไป[๔๔]

๓. ข้อมูลที่ได้จากการรับฟังความเห็นของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๓.๑ การประชุมคณะอนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบด้วย

๑) กรรมการปฏิรูปกฎหมาย	ที่ปรึกษา
๒) นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ	ที่ปรึกษา
๓) ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต	ประธานอนุกรรมการ
๔) รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ	กรรมการ
๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์	กรรมการ
๖) นางเรืองรวี พิชัยกุล	กรรมการ
๗) นายกอบกูล จันทวโร	กรรมการ
๘) นายแพทย์โกวิท ยงวานิชจิต	กรรมการ
๙) นายแพทย์จิโรจ สินธวานนท์	กรรมการ
๑๐) นายวีระพันธ์ งามมี	กรรมการ
๑๑) นางสาวสุภัทรา นาคะผิว	กรรมการ
๑๒) นางสาวหทัยกาญจน์ เรณุมาศ	กรรมการ
๑๓) นางอัญชลี ศิริทรัพย์	กรรมการ
๑๔) อธิบดีกรมคุมประพฤติหรือผู้แทน	กรรมการ

[๔๔] โปรดดู พระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. ๒๕๕๑

๑๕) ผู้อำนวยการสถาบันบำบัดรักษาและ กรรมการ
ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนีหรือผู้แทน

สรุปสาระสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

(๑) ยาเสพติดบางชนิดที่ผลิตมาจากพืช เช่น กระท่อม กัญชา เป็นต้น อาจไม่มีพิษอย่างที่กำหนดไว้ในยาเสพติด และพืชเหล่านี้ยังมีผลกระทบในเชิงลบน้อยกว่ายาเสพติดที่ถูกต้องตามกฎหมายบางตัว ดังนั้น จึงควรพิจารณาถึงความเหมาะสมตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ว่ายาเสพติดประเภทใดควรกำหนดให้เป็นยาเสพติดให้โทษตามกฎหมาย

(๒) การให้คำจำกัดความของคำว่า “ผลิต” และ “จำหน่าย” ได้กำหนดไว้อย่างกว้างขวาง และบางกรณีมีการเขียนบทสันนิษฐานเด็ดขาด เช่น การมีสารเสพติดไว้เกินกว่า ๑๕ เม็ดให้ถือว่าเป็นผู้จำหน่ายด้วย ทำให้ขาดการพิจารณาถึงเจตนาในการกระทำความผิดที่แท้จริง

(๓) ต้องมีการแยกกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องออกจากกันอย่างชัดเจน ระหว่างผู้เสพ ผู้ค้ารายย่อย หรือผู้ค้ารายใหญ่ที่ได้รับผลประโยชน์มหาศาล เพื่อให้การพิจารณาดำเนินการเป็นไปอย่างเหมาะสมมากที่สุด

(๔) การเสพและการครอบครองเพื่อเสพมีการกำหนดโทษทางอาญาที่ไม่ได้สัดส่วน เนื่องจากเป็นปัญหาด้านสุขภาพ ฉะนั้น การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้เสพจึงไม่สามารถใช้โทษจำคุกได้ จึงควรนำมาตรการทางการแพทย์และการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้เป็นหลักสำคัญ

(๕) ในทางปฏิบัติ หากสงสัยบุคคลใดว่ามีการใช้ยาเสพติดก็สามารถตรวจสารเสพติดได้ที่โรงพยาบาลซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญและมีความน่าเชื่อถือในการตรวจ ถ้าเป็นผู้ติดหรือผู้พึ่งพิงยาเสพติดควรให้แพทย์เป็นผู้วินิจฉัยแนวทางการบำบัดรักษาต่อไป

๓.๒ การประชุมหารือ เรื่อง (ร่าง) พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. .... ประกอบด้วย

๑) นายสมชาย หอมลออ กรรมการปฏิรูปกฎหมายและประธานกรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านกระบวนการยุติธรรม
๒) อนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด
๓) กลุ่มกัญชาชน
๔) เครือข่ายศึกษากัญชาระดับภูมิภาค
๕) มูลนิธิพีเอสไอ (ประเทศไทย)
๖) มูลนิธิศูนย์คุ้มครองสิทธิด้านเอดส์

สรุปสาระสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

(๑) หลักการที่ควรนำมาพิจารณาประกอบด้วย อาทิเช่น หลักการกฎหมายอาญาการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (Fair Trial) หลักการสิทธิมนุษยชน หลักการคุ้มครองคนในสังคม หลักการป้องกันปัญหายาเสพติดโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

(๒) การแยกแยะผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งในกลุ่มของผู้เสพ ผู้ติด หรือผู้ครอบครองเพื่อเสพ กลุ่มของผู้ได้รับผลกระทบ ผู้รับจ้างขนยาเสพติด หรือผู้ค้ารายย่อย และกลุ่มของผู้ค้ารายใหญ่ หรือองค์กรอาชญากรรม

(๓) การพิจารณาหลักการลดทอนการเป็นความผิดทางอาญา (Decriminalization) ต้องประกอบด้วยการได้สัดส่วนระหว่างความผิดและโทษ หลักการ “ผู้ติด คือ ผู้ป่วย” การนำมาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้กับกรณีผู้เสพและผู้ติดยาเสพติด ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณามาตรการที่เหมาะสมกับแต่ละคน

(๔) รัฐจะดำเนินการป้องกันยาเสพติด โดยการสร้างความเข้มแข็งในสังคม ต้องมีการสนับสนุนครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน ในการป้องกันปัญหายาเสพติด รวมถึง รัฐต้องสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลไกขึ้นมาเพื่อทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการ

(๕) การพิจารณาว่าลักษณะใดบ้างที่ควรเป็นยาเสพติดให้โทษตามกฎหมาย ต้องมีการทบทวนบัญชียาเสพติด เช่น ควรมีการกำหนดควบคุมสารที่อยู่ในพืชมากกว่าการควบคุมทุกส่วนของพืช ตัวอย่างเช่น กรณี “พืชกระท่อม” หมายความรวมถึงทุกส่วนของพืชกระท่อมที่เป็นยาเสพติดให้โทษ รวมถึง การกำหนดประเภทของยาเสพติดต้องมีหลักเกณฑ์หรือแนวทางทางการแพทย์ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ และแนวทางของสหประชาชาติ มาเป็นฐานในการพิจารณา

(๖) การกระทำที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ควรเป็นการกระทำที่มีค่าตอบแทนและมุ่งหวังกำไรในการค้ายาเสพติดเป็นสำคัญ โดยต้องพิจารณาจากเจตนาและมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด แต่หากเป็นการกระทำเพื่อเสพต้องมีกระบวนการทางด้านสาธารณสุขเป็นสำคัญ

(๗) การที่เจ้าหน้าที่รัฐสามารถนำวิธีการพิเศษกว่าที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติดได้ต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน รวมถึง ต้องมีขั้นตอนการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจดังกล่าวได้

(๘) ควรมีการกำหนดแยกกลุ่มผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดให้ชัดเจนว่า มีลักษณะอาการของการใช้ยาเสพติดในระดับใด เพื่อนำไปสู่การพิจารณาเลือกรูปแบบในการรักษาที่เหมาะสมต่อไป

๓.๓ โครงการสัมมนาเวทีวิชาการ ฝ่ามายา(อ)คติสังคมไทย : ข้อเสนอต่อแนวทางการปฏิรูปกฎหมายยาเสพติด จัดโดย เครือข่ายคนทำงานด้านการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด และกลุ่มกัญชาชน ร่วมกับ คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านกระบวนการยุติธรรม ในคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (คปก.) วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๘ เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๒.๐๐ น. ประกอบด้วย

๑) กรรมการปฏิรูปกฎหมาย
๒) กรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านกระบวนการยุติธรรม
๓) อนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด
๔) นักวิชาการ
๕) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
๖) กรมคุมประพฤติ
๗) กรมการปกครอง
๘) กลุ่มกัญชาชน
๙) เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย
๑๐) เครือข่ายศึกษากัญชาระดับภูมิภาค
๑๑) มูลนิธิพีเอสไอ (ประเทศไทย)
๑๒) มูลนิธิรณรงค์เพื่อการรักษาเอดส์
๑๓) มูลนิธิรักษ์ไทย
๑๔) มูลนิธิศูนย์คุ้มครองสิทธิด้านเอดส์
๑๕) มูลนิธิโอโซน
๑๖) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
๑๗) หน่วยงานความร่วมมือด้านนโยบายยาเสพติดระหว่างประเทศ (International Drug Policy Consortium : IDPC)

สรุปสาระสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

(๑) ควรมีกระบวนการสร้างความเข้าใจต่อสังคมและภาครัฐ เพื่อร่วมกันพิจารณาวางแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ถูกต้อง เนื่องจาก ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการปราบปรามผู้ใช้ยาเสพติดไม่ใช่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน แต่การแก้ไขปัญหายาเสพติด ต้องให้ความสำคัญกับชุมชน และการดำเนินการเชิงป้องกันเป็นสำคัญ

(๒) ปัจจุบันการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญ มีสัดส่วนในกระบวนการยุติธรรมค่อนข้างมาก ดังนั้น การแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงต้องปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ทั้งการบริหารกระบวนการยุติธรรม บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และการใช้อำนาจของรัฐในการดำเนินการ

(๓) การตั้งข้อหา “เสพ” แม้ยังไม่ถือว่าเป็นอาชญากร แต่ก็มีการขังรอการตรวจสารเสพติดได้นานถึง ๔๕ วัน เป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยไม่จำเป็น ดังนั้น เมื่อการใช้ยาเสพติด เป็นความผิดและเป็นอาชญากรรมจึงได้นำกระบวนการยุติธรรมเข้ามาจัดการ แต่ไม่มีข้อมูลยืนยันว่ากระบวนการยุติธรรมนั้นสามารถแก้ปัญหาได้ แต่กลับกลายเป็นการสร้างปัญหาขึ้นมากกว่าเดิม โดยเฉพาะที่กระทบต่อสังคมและสุขภาพ

(๔) ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เมื่อผู้เสพถูกดำเนินคดีอาญา ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข แต่กระบวนการผลิตและการจำหน่ายยาเสพติดยังดำเนินโดยองค์กรอาชญากรรมอยู่ ตลาดการค้ายาเสพติดจึงยังคงอยู่ ทำให้จำนวนผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดไม่ลดลง แสดงให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

(๕) แม้ว่าที่ผ่านมาประเทศไทยมีการนำแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อเวลาผ่านไปประเทศสหรัฐอเมริกามีการพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เปลี่ยนไป แต่นโยบายการปราบปรามยาเสพติดของประเทศไทยก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น ประเทศไทยควรมีการพิจารณาทบทวนวิธีการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ทันต่อสถานการณ์และเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

(๖) กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ค่อนข้างแข็งตัว เพราะเป็นกฎหมายอาญาที่ต้องเป็นหลักการที่ชัดเจน แต่ไม่ได้หมายความว่าจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งกฎหมายอาจจะเหมาะสมในช่วงเวลาขณะนั้น แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายที่ใช้อยู่เริ่มล้าสมัย จึงมีการพิจารณาเปลี่ยนแปลงได้

(๗) กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดต้องให้บุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น การป้องกันต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ด้านการบำบัดรักษาต้องให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหลัก เป็นต้น

๔. ความเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายยาเสพติด

๔.๑ คำพิพากษาศาลฎีกา : การกำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(๑) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๑๐/๒๕๓๐ : การมอบกัญชาให้ผู้อื่นยืมไปใช้ปรุงอาหาร ถือได้ว่าเป็นการ “จำหน่าย” ยาเสพติดให้โทษตามความหมายของมาตรา ๔ ย่อมมีความผิดตาม มาตรา ๗๕ วรรคแรก ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒

(๒) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๔๑/๒๕๕๓ : การที่จำเลยนำเงินที่ลูกเรือประมงมอบให้ไปซื้อเมทแอมเฟตามีนแล้วมาเสพด้วยกัน แม้ว่าลูกเรือประมงต่างคนต่างหยิบเมทแอมเฟตามีนที่จำเลยวางไว้ตรงหน้าไปเสพเอง ก็ถือว่าเป็นการที่จำเลยกระทำให้ยาเสพติดให้โทษแพร่กระจายไปสู่บุคคลอื่นโดยวิธีจ่ายแจก แลกเปลี่ยน อันเป็นการจำหน่ายตามบทนิยามของคำว่า “จำหน่าย” ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔ แล้ว

๔.๒ คำพิพากษาศาลฎีกา : ตัวอย่างคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง[๔๕]

(๑) ศาลจังหวัด xxxxx คดีหมายเลขดำที่ xxxx/๒๕๕๑ คดีหมายเลขแดงที่ xxxx/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑ : จำเลยเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรและได้นำเข้าเมทแอมเฟตามีนจำนวนหนึ่งเม็ดครึ่งเพื่อนำมาเสพเอง เมื่อพิจารณากฎหมายกำหนดโทษเกี่ยวกับยาเสพติดตามความร้ายแรงของอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคม อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดโดยการนำเข้า แต่เมื่อจำเลยนำเข้ามาเพื่อเสพเองโดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่เป็นอันตรายแก่สังคมอย่างร้ายแรง การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดฐานนำเข้าซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท ๑ แต่มีความผิดฐานครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท ๑ โดยไม่ได้รับอนุญาต ประกอบกับไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน ทั้งมีบุตรต้องอุปการะเลี้ยงดู เห็นควรให้จำเลยกลับตนเป็นพลเมืองดี โทษจำคุกรอไว้มีกำหนด ๒ ปี โดยให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ รวมถึง ให้ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์

(๒) ศาลอุทธรณ์ภาค xx คดีหมายเลขดำที่ xxxx/๒๕๕๑ คดีหมายเลขแดงที่ xxxx/๒๕๕๓ ลงวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๕๓ : จำเลยนำเมทแอมเฟตามีนจำนวน ๑.๕ หน่วยการใช้ (หนึ่งเม็ดครึ่ง) เข้ามาในราชอาณาจักร ต้องตามบทนิยามของคำว่า “นำเข้า” ในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งการกระทำของจำเลยไม่ว่าด้วยเหตุผลประการใดที่มิใช่เพื่อจำหน่ายก็ถือว่าเป็นความผิดฐานนำเมทแอมเฟตามีนเข้ามาในราชอาณาจักร จำเลยจึงมีความผิดฐานนำยาเสพติดเข้ามาในราชอาณาจักร จำคุกตลอดชีวิต และปรับ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก ๒๕ ปี ปรับ ๕๐๐,๐๐๐ บาท เมื่อรวมกับโทษฐานอื่นตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นแล้ว จำคุก ๒๕ ปี และปรับ ๕๐๑,๐๐๐ บาท ให้กักขังแทนค่าปรับได้ไม่เกิน ๑ ปี ไม่รอการลงโทษและไม่คุมความประพฤติจำเลย

๔.๓ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลฎีกา : ข้อสันนิษฐาน

(๑) คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ : คำวินิจฉัยที่ ๑๑/๒๕๔๔ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๔ เรื่อง พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๓ หรือไม่

<u>กฎหมายที่เกี่ยวข้อง</u>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๓

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง

ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลยในคดีอาญามายังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ และต้องด้วย มาตรา ๖ หรือไม่

---

[๔๕] มาจาก สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. ตัวอย่างคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง : คดียาเสพติดและคดีที่นำข้อกำหนดกรุงเทพฯ มาปรับใช้

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” หมายความว่า การที่บุคคลใดอยู่ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลย รัฐธรรมนูญให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลซึ่งอยู่ในฐานะดังกล่าวไม่มีความผิด เพื่อเปิดโอกาสให้ได้ต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นธรรม และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า บุคคลใดได้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมจะปฏิบัติต่อบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า วัตถุประสงค์ของการตราพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ เพื่อให้การปราบปรามและควบคุมยาเสพติดให้โทษเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยยาเสพติดให้โทษที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วย ทั้งนี้ เพราะปัญหายาเสพติดให้โทษในปัจจุบันเป็นปัญหาสำคัญร่วมกันของนานาประเทศ ประกอบกับยาเสพติดให้โทษเป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพและชีวิตมนุษย์ จึงต้องมีบทลงโทษที่หนักกว่าปกติ รวมทั้ง ต้องมีมาตรการลงโทษขั้นเด็ดขาด การที่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง กำหนดจำนวนที่ชัดเจนมุ่งประสงค์เพื่อลงโทษผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดประเภทที่ ๑ หากมีครอบครองไว้ในปริมาณมากเท่าใด ผลกระทบอันเป็นภัยต่อสังคมก็จะยิ่งมีมากขึ้นตามไปด้วย

การที่กฎหมายกำหนดปริมาณสารเสพติดเป็นเพียงเกณฑ์เปรียบเทียบสำหรับฐานความผิดที่จะนำไปสู่การลงโทษเท่านั้น กล่าวคือ ไม่ว่าจะมียาเสพติดให้โทษประเภท ๑ เพื่อเสพหรือไม่ก็ตาม หากมีไว้ครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ ต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๖๗ หมายความว่า ผู้ที่จะได้รับโทษตามกฎหมายจะต้องผ่านการพิสูจน์หรือนำสืบของโจทก์แล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยหรือพิพากษาชี้ขาด และกำหนดโทษ แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ เป็นบทบัญญัติที่รับรองหลักการขั้นพื้นฐานของกฎหมายอาญาของนานาประเทศ มีเจตนารมณ์เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาทั่วไป ซึ่งมีหลักการว่า ในคดีอาญา โจทก์มีภาระต้องนำสืบการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ครบองค์ประกอบแห่งความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่จำเป็นต้องนำหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนและตราบใดยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด บุคคลนั้นจะได้รับความคุ้มครองตลอดไป เจ้าหน้าที่รัฐจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยโดยเสียงข้างมากว่า พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓

(๒) คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ : คำวินิจฉัยที่ ๑๒/๒๕๕๕ วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๕ เรื่อง พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐ หรือไม่

พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดของจำเลย โดยโจทก์ไม่จำต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อน เป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา เนื่องจากการสันนิษฐานว่า ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ก็ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดกับนิติบุคคลผู้กระทำความผิดด้วย เว้นแต่ จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ได้มีส่วนรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดของนิติบุคคลดังกล่าว โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือเจตนาของกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลเท่านั้น อันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นทั้งหมดทุกคน

บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อ หลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และขัดกับหลักนิติธรรมที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุม หรือถูกคุมขังโดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลโดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ กรณีจึงไม่จำต้องวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราอื่นๆ หรือไม่ อีกต่อไป

(๓) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๔๙/๒๕๕๑ : ในทางพิจารณาปรากฏผลการตรวจพิสูจน์เมทแอมเฟตามีน ๒๙ เม็ด ของกลางเฉพาะในส่วนนี้รายงานการตรวจพิสูจน์ว่า คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้

๑.๐๓๘ กรัม หรือ ๑,๐๓๘ มิลลิกรัม ซึ่งมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ ๓๗๕ มิลลิกรัมขึ้นไป อันต้องบทสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสาม (๒)

(๔) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๒๔/๒๕๔๔ : บทบัญญัติมาตรา ๑๕ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ (ฉบับเดิม) มีความหมายว่าถ้าผู้ครอบครองยาเสพติดให้โทษมียาเสพติดให้โทษประเภทที่ ๑ ไว้ในครอบครองคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่ ๒๐ กรัมขึ้นไป กฎหมายให้สันนิษฐานโดยเด็ดขาดว่าเป็นการครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย

๔.๔ ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา : อำนาจในการควบคุมผู้ถูกจับของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙

ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๐) เรื่องเสร็จที่ ๘๕๘/๒๕๕๑ เรื่อง อำนาจในการควบคุมผู้ถูกจับของเจ้าพนักงาน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙[๔๖]

<u>กฎหมายที่เกี่ยวข้อง</u>

มาตรา ๑๔ มาตรา ๑๕ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙

มาตรา ๕ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐

มาตรา ๘๔ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีหนังสือถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ กรณีการควบคุมตัวผู้ถูกจับตามมาตรา ๑๔ (๓) ไว้เพื่อทำการสอบสวนเป็นเวลาเกินสามวันได้หรือไม่ เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้บัญญัติกรณีดังกล่าวไว้ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ต่อมาบทบัญญัติมาตรา ๘๗ วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ควบคุมผู้ถูกจับได้เพียงสี่สิบแปดชั่วโมง หากจำเป็นต้องควบคุมต่อไปให้นำตัวไปยังศาลเพื่อพิจารณาสั่งควบคุม จึงเป็นปัญหาในข้อกฎหมายว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จะดำเนินการอย่างไร สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงขอหารือปัญหาข้อกฎหมาย ดังนี้

๑) เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถใช้อำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ ก่อนส่งตัวผู้ถูกจับต่อพนักงานสอบสวนได้หรือไม่

๒) หากสามารถควบคุมตัวได้ตาม ๑. ถือเป็นอำนาจเฉพาะของผู้จับกุมไม่นับรวมอำนาจการควบคุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของพนักงานสอบสวน ถูกต้องหรือไม่

---

[๔๖] มาจาก http://drugevil.blogspot.com/2014/10/blog-post_25.html

๓) เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ มีผลใช้บังคับโดยพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการควบคุมผู้ถูกจับไว้โดยเฉพาะ แต่ได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น ผู้จับกุมจะต้องนำตัวผู้ถูกจับส่งพนักงานสอบสวนในทันทีตามมาตรา ๘๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ อย่างไร

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๐) ได้พิจารณาข้อหารือของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เห็นสมควรตอบข้อหารือเพียงสองประเด็น โดยรวมประเด็นที่หนึ่งและประเด็นที่สองเข้าด้วยกัน ดังนี้

<u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> เห็นว่า คำว่า เจ้าพนักงาน ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ หมายความว่า ผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามกฎหมายดังกล่าว เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน จึงมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา ๑๔ (๓) มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักรและให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา ๑๔ (๓) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกินสามวัน

ดังนั้น การควบคุมผู้ถูกจับของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะเจ้าพนักงานย่อมมีระยะเวลาไม่เกินสามวัน อันเป็นอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และไม่นับรวมกับอำนาจการควบคุมผู้ถูกจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของพนักงานสอบสวน

<u>ประเด็นที่สอง</u> เห็นว่า แม้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ จะไม่ได้มีการบัญญัติเรื่องการควบคุมตัวผู้ถูกจับในคดียาเสพติดไว้โดยเฉพาะ แต่มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัตินิยามคำว่า "เจ้าพนักงาน" ว่าหมายความว่า เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยที่เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ คือ มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และมีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน โดยมิให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจึงมีอำนาจในการควบคุมผู้ถูกจับไว้เป็นเวลาไม่เกินสามวันตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ โดยไม่จำเป็นต้องนำผู้ถูกจับส่งพนักงานสอบสวนในทันทีตามมาตรา ๘๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

****